

Broedvogels van de Deurnsche Peel in 2024

Bas Hissel,
Bram Ubels,
Christian Brinkman &
Ruud Foppen

Sovon-rapport 2024/65

Broedvogels van de Deurnsche Peel in 2024

Bas Hissel, Bram Ubels, Christian Brinkman & Ruud Foppen

Sovon-rapport 2024/65
Dit rapport is samengesteld
in opdracht van Staatsbosbeheer

Colofon

© Sovon Vogelonderzoek Nederland 2024

Dit rapport is samengesteld in opdracht van Staatsbosbeheer.

Wijze van citeren: Hissel B., Ubels B., Brinkman C. & Foppen R. 2024. Broedvogels van de Deurnsche Peel in 2024. Sovon-rapport 2024/65. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Foto's: Bas Hissel, Bram Ubels & Christian Brinkman

Opmaak: Bas Hissel

ISSN-nummer: 2212 5027

Sovon Vogelonderzoek Nederland

Toernooiveld 1

6525 ED Nijmegen

e-mail: info@sovon.nl

website: www.sovon.nl

Inhoud

Samenvatting.....	3
1. Inleiding.....	4
2. Beschrijving van het gebied	5
3. Werkwijze	7
3.1. Methode & veldwerk.....	7
3.2. Interpretatie en verwerking van de gegevens	7
3.3. Weers- en andere omstandigheden.....	9
4. Resultaten.....	12
4.1. Aantallen en dichtheden	12
4.2. Beheertypen	14
4.3. Vergelijking met eerdere karteringen	16
4.4. Soortbeschrijvingen	20
4.5. Zoogdieren.....	28
5. Evaluatie	29
6. Literatuur	37
Bijlage. Soortkaarten – Broedvogels en Zoogdieren 2024	38

Samenvatting

In het voorjaar van 2024 is de Deurnsche Peel in opdracht van Staatsbosbeheer gekarteerd op broedvogels. Het onderzoek vond plaats ter verantwoording voor het Subsidiestelsel Natuur en Landschap (SNL) en Natura 2000/Vogelrichtlijn, en ten behoeve van interne kwaliteitsbeoordelingen en beheerevaluaties.

Het onderzoeksgebied ligt in de provincie Noord-Brabant, tussen de plaatsen Neerkant, Helenaveen, Liessel en het Limburgse Griendtsveen. De Deurnsche Peel is gesitueerd tegen de provinciegrens en gaat op Limburgs grondgebied over in de Mariapeel. In noordelijke richting, ter hoogte van Ysselsteyn, vlak onder de Luitenant-generaal Bestkazerne, werd tevens het peelrestant 'de Bult' onderzocht. Bijzonder is de incorporatie van een reeks natuurontwikkelingsgebieden aan de westzijde. Deze voormalige landbouwterreinen zijn recentelijk omgezet in nieuwe natuur en zijn voor het eerst gekarteerd. De inventarisatie uit 2024 kan daardoor als nulmeting beschouwd worden.

De Deurnsche Peel is een restant van een groot hoogveengebied dat in de afgelopen eeuwen sterk ontgonnen is. Relicten uit die tijd zijn nog altijd zichtbaar in het weids en open landschap dat voor het overgrote deel bestaat uit natte heide met pitrusvegetatie en pijpenstrootje en droge delen met struikheide, adelaarsvaren, opslag van jonge berken en struweelvorming. Te midden hiervan liggen oude veenputten en vennen, omringd door natte oeverzones en veenmoeras, die doorlopen tot diep in het gebied. Berk is de dominante boomsoort, waarvan lokaal dichte opslag is te vinden en geïsoleerd ook enkele bossen. Daarnaast staan verspreid door het gebied vliegdennen en eiken, met name op hoger gelegen, droge terreindelen.

Gedurende het broedseizoen zijn vijf integrale bezoeken gebracht aan de onderzoeksgebieden, die ruim voor zonsopgang begonnen. Tevens zijn terreindelen met geschikt broedbiotoop voor Nachtzwaluw in de avond bezocht om de populatie van deze soort in kaart te brengen. In totaal is 413 uur en 52 minuten aan veldwerk uitgevoerd, waarvan 392 uur en 59 minuten is gespendeerd aan ochtendbezoeken. De gemiddelde onderzoekintensiteit in de ochtenduren bedraagt 13,5 min/ha.

Bij de kartering in de Deurnsche Peel is gewerkt met de soortenlijst voor SNL-karteringen. Deze beslaat alle soorten minus de acht algemene soorten: Pimpelmees, Koolmees, Tjiftjaf, Fitis, Winterkoning, Merel, Roodborst en Vink. Op verzoek werd de Fitis toch geïnventariseerd, als kenmerkende soort voor berkenopslag en struweel.

Tijdens de kartering werden 98 soorten als broedvogel vastgesteld met een gecombineerd aantal van 5415 territoria. Hiervan zijn er 24 opgenomen op de Rode Lijst, één als 'ernstig bedreigd', drie als 'bedreigd', tien als 'kwetsbaar' en tien als 'gevoelig'. Van de gekarteerde soorten waren Fitis (673), Boompieper (401), Zwartkop (335), Grasmus (266) en Blauwborst (256) het meest algemeen.

Uit de kartering is gebleken dat de avifauna van de onderzochte gebieden een goede weerspiegeling is van de verschillende landschapstypen die er terug te vinden zijn. De broedpopulaties van de Natura 2000-doelsoorten Dodaars, Nachtzwaluw, Blauwborst en Roodborsttapuit lijken voldoende groot, al zijn deze bevindingen indicatief omdat met het ontbreken van de Mariapeel niet het volledige vogelrichtlijngebied is onderzocht.

Met de aanwezigheid van 24 Rode Lijstsoorten - in totaal 469 territoria (8,7% van het totaal), waarvan Draaihals, Kraanvogel, Watersnip en Grauwe Klauwier tot de meest bijzondere behoren - blijkt de Deurnsche Peel van grote waarde als broedgebied voor kwetsbare vogelsoorten.

1. Inleiding

In het voorjaar van 2024 is de Deurnsche Peel (1746 ha) in opdracht van Staatsbosbeheer gekarteerd op broedvogels. Deze kartering levert inzicht in de lokale avifauna door informatie te verzamelen over de aanwezigheid, verspreiding en aantallen van broedvogels. Het doel van de inventarisatie is tweeledig en dient 1) ter verantwoording voor het Subsidiestelsel Natuur en Landschap (SNL), waarin onder andere het monitoren van broedvogels in een zesjarige cyclus wordt vereist en waarvan de resultaten worden gerapporteerd aan de betreffende provincie, en 2) ten behoeve van de interne kwaliteitsbeoordelingen en beheerevaluaties van Staatsbosbeheer.

In dit rapport worden de resultaten van de vlakdekkende kartering beschreven. In hoofdstuk 2 wordt ingegaan op de ligging van het onderzoeksgebied en de verschillende landschapstypen die er te vinden zijn. Hoofdstuk 3 beschrijft de gebruikte methodiek voor het inventarisatiewerk en de verwerking van de geregistreerde waarnemingen. Ook is een beschrijving van de weersomstandigheden opgenomen. Vervolgens worden in hoofdstuk 4 de resultaten beschreven en nader toegelicht, waarbij vergelijkingen met eerdere karteringen zijn gemaakt en beschrijvingen zijn opgenomen van enkele kenmerkende soorten. In hoofdstuk 5 worden de bevindingen geëvalueerd.

De verspreidingskaarten per broedvogelsoort zijn bijgevoegd in de bijlagen, waarbij de soorten worden gepresenteerd volgens de systematiek van het *International Ornithological Committee* (IOC). Hier zijn eveneens de verspreidingskaarten van geregistreerde zoogdieren terug te vinden.

De inventarisatiewerkzaamheden in het veld werden uitgevoerd door Christian Brinkman, Bram Ubels, Ruud Foppen en Bas Hissel namens Sovon Vogelonderzoek Nederland. Staatsbosbeheer Boswachter John Vereijken inventariseerde een reeks natte graslanden tegen de provinciegrens en het enige terrein op Limburgse grond, en Rick Verrijt ging een avond op pad voor Nachtzwaluwen.

Een woord van dank gaat uit naar Boena van Noorden (Provincie Limburg) voor het leveren van historische broedvogeldata en rapporten van eerdere karteringen. Tevens deelde Boena de bevindingen met betrekking tot de kwakkenkolonie.

De projectleiding was in handen van Bas Hissel. Bram Ubels, Christian Brinkman, Ruud Foppen en Bas Hissel schreven samen de rapportage en Bas verzorgde tevens de lay-out.

Rik Huisjes was namens Staatsbosbeheer verantwoordelijk voor de projectbegeleiding en Rick Verrijt was de contactpersoon voor de werkzaamheden in het veld. Rick voorzag tevens het conceptrapport van waardevol commentaar.

2. Beschrijving van het gebied

De Deurnsche Peel ligt in de provincie Noord-Brabant, tussen de plaatsen Neerkant, Helenaveen, Liessel en Griendtsveen (figuur 1). De Deurnsche Peel is gesitueerd tegen de provinciegrens en gaat op Limburgs grondgebied over in de Mariapeel. Het vormt één van de grote veenrestanten van wat eens een zeer uitgestrekt hoogveengebied was en is omgeven door intensieve landbouw.

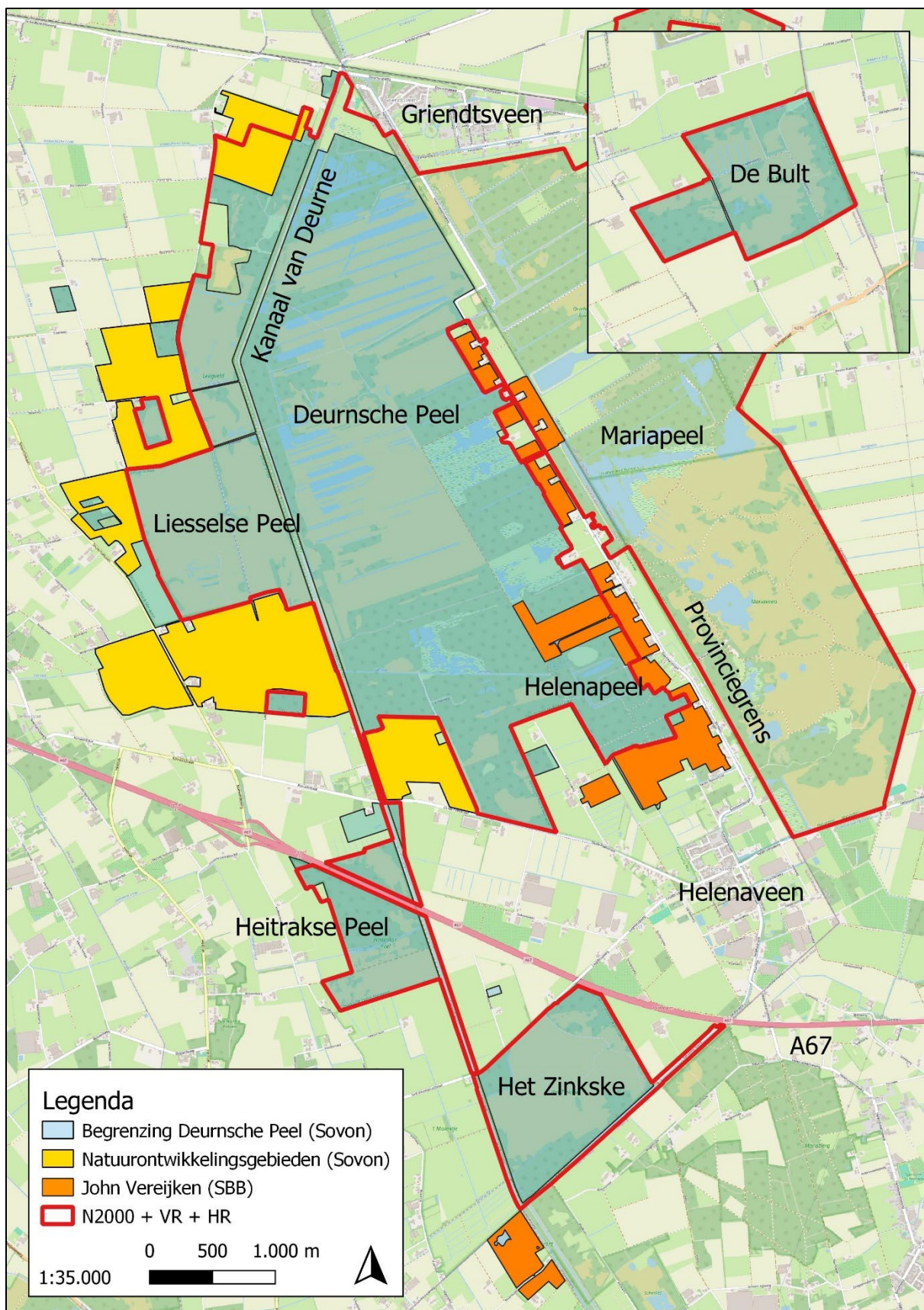
In noordelijke richting, ter hoogte van Ysselsteyn, vlak onder de Luitenant-generaal Bestkazerne, werd tevens het peelrestant 'de Bult' onderzocht. Aan de zuidkant bij Neerkant vormen de losgelegen 'Heitrakse Peel' en 'Het Zinkske' onderdeel van het onderzoeksgebied.

De Deurnsche Peel bestaat hoofdzakelijk uit geheel of halfopen hoogveen met veenmos, pijpenstrootje en afwisselend open water. In het centrale deel van de Deurnsche Peel liggen enkele veenplassen met een weelderige oevervegetatie waarvan de grootste bijna vier hectare groot is. Op de delen met een vaste ondergrond domineren vegetaties van adelaarsvaren, vuilboom en jonge berkenopslag, afgewisseld door heideterreinen van variabele omvang waarvan we de grootste vinden in de Liesselse Peel, Heitrakse Peel en in het Zinkske. Door het gebied verspreid liggende bosschages bestaan hoofdzakelijk uit berken- en wilgenbroekbos met plaatselijk ook zwarte els. Op hoger gelegen delen liggen gemengde boomgemeenschappen met grove den en oude eiken maar ook hier voert berk de boventoon. Dankzij het vasthouden van water en de hieruit volgende hoge waterstanden heeft er de afgelopen jaren onder berken enorme sterfte plaatsgevonden waardoor het bestand aan liggend en staand dood hout groot is.

Bijzonder voor 2024 is de incorporatie van een reeks natuurontwikkelingsgebieden aan de westzijde. Deze voormalige landbouwterreinen zijn recentelijk omgezet in nieuwe natuur en zijn voor het eerst gekarteerd. De inventarisatie uit 2024 kan daardoor voor deze gebieden als nulmeting beschouwd worden. Deze nieuwe natuur is veelal ingericht met ondiepe venachtige wateren waar een begroeiing van pitrus op is gekomen en heeft een grote aantrekkingskracht op tal van watervogels.

De Deurnsche Peel is gedurende het broedseizoen grotendeels afgesloten voor publiek. Daarnaast zijn vanaf half juli 2023 een drietal doodlopende wegen in het gebied afgesloten. Het gaat hierbij om een pad in het noorden dat loopt van de Soemeersingel naar het Kanaal van Deurne, een pad in het oosten van het gebied in het verlengde van de Soemeersingel en de Eindeweg in het zuiden van het gebied. Deze afsluitingen zijn uitgevoerd om in de kern van het hoogveengebied extra rust te garanderen. Om recreanten toch de kans te geven om de Deurnsche Peel te blijven beleven zijn onder andere vanaf Halte nieuwe wandelroutes aangelegd.

Figuur 1. Overzicht van de gekarteerde terreinen van de Deurnsche Peel met toponiemen.

3. Werkwijze

3.1. Methode & veldwerk

Bij het uitvoeren van het broedvogelonderzoek is de basiskarteringmethode toegepast, gebaseerd op de door Sovon ontwikkelde Broedvogel Monitoring Project-methode (BMP) (Vergeer *et al.* 2023). Deze methode behelst het meermaals systematisch aflopen van het onderzoeksgebied in het voorjaar waarbij alle terreindelen worden bestreken en waarbij een selectie van relevante soorten in kaart wordt gebracht. In de Deurnsche Peel zijn alle broedvogelsoorten geteld, minus zeven algemene broedvogelsoorten. Dit zijn: Pimpelmees, Koolmees, Tjiftjaf, Winterkoning, Merel, Roodborst en Vink.

De basiskarteringmethode is gericht op het registreren van territorium-indicerende waarnemingen zoals zang, balts en alarmroepen, waarbij aandacht uitgaat naar uitsluitende waarnemingen. Dit zijn waarnemingen van twee tegelijkertijd zingende of baltsende soortgenoten. In het geval van zeldzame soorten en soorten met grote, overlappende territoria wordt geprobeerd een zo hoog mogelijke (nestindicatieve) broedcode te verzamelen en de nestplaats zo nauwkeurig mogelijk te lokaliseren. Dit om de kans te verkleinen dat niet-broedvogels worden meegeteld en moeilijk te karteren soorten worden over- of onderteld. Bij roofvogels zijn nesten gezocht wanneer de terreingesteldheid dit toeliet.

Aan het onderzoeksgebied zijn vijf integrale bezoeken gebracht in de periode maart-juli (tabel 1) die doorgaans ruim voor zonsopgang aanvingen en doorliepen tot rond het middaguur. Nachtactieve soorten werden niet onderzocht, waardoor het gebied niet 's nachts is bezocht. Uitzondering hierop zijn terreinen met geschikt broedbiotoop voor Nachtzwaluw, deze zijn in de avonduren afgelopen ten behoeve van het in kaart brengen van deze Natura 2000-doelsoort.

Het onderzoeksgebied is precies 100 keer bezocht, waarbij de verdeling van de terreindelen en de volgorde waarin deze werden bezocht zijn afgestemd op de aanwezigheid en piekactiviteit van relevante broedvogelsoorten. In totaal is 413 uur en 52 minuten aan veldwerk uitgevoerd, waarvan 392 uur en 59 minuten is gespendeerd aan ochtendbezoeken en 20 uur en 53 minuten aan nachtzwaluwonderzoek.

De gemiddelde onderzoekintensiteit in de ochtenduren bedraagt 13,5 min/ha. Dit is een passende onderzoekintensiteit, gezien een groot deel van het onderzoeksgebied bestaat uit verraderlijk, moeilijk begaanbaar terrein. Los van een netwerk aan paden in de bospercelen en op hoger gelegen kades en dijken in het open veengebied, was het aanbod aan looproutes minimaal. Om een goede dekking te realiseren moest noodzakelijkerwijs van de paden afgeweken worden, wat resulteerde in geploeter door veenmoeras (o.a. 't Zinkske, Helenapeel, Liesselse Peel en Deurnsche Peel), gekruip door dichtgegroeide moerasbosvegetatie (Heitrakse Peel) en gevechten met velden vol metershoge aderlaarsvarens (Heitrakse Peel, Helenapeel en Deurnsche Peel). Het veldwerk werd hierdoor extra intensief en het doorkruisen van de terreinen kostte relatief veel tijd. De bovengemiddeld natte omstandigheden zorgde daarnaast voor extra uitdagingen.

De telgebieden lagen dicht bij de openbare weg en waren goed bereikbaar. Op enkele plekken waar de terreingesteldheid het toeliet werd gefietst tijdens het veldwerk, maar het gros van het werk is te voet en in sommige gevallen zelfs onvrijwillig zwemmend uitgevoerd.

3.2. Interpretatie en verwerking van de gegevens

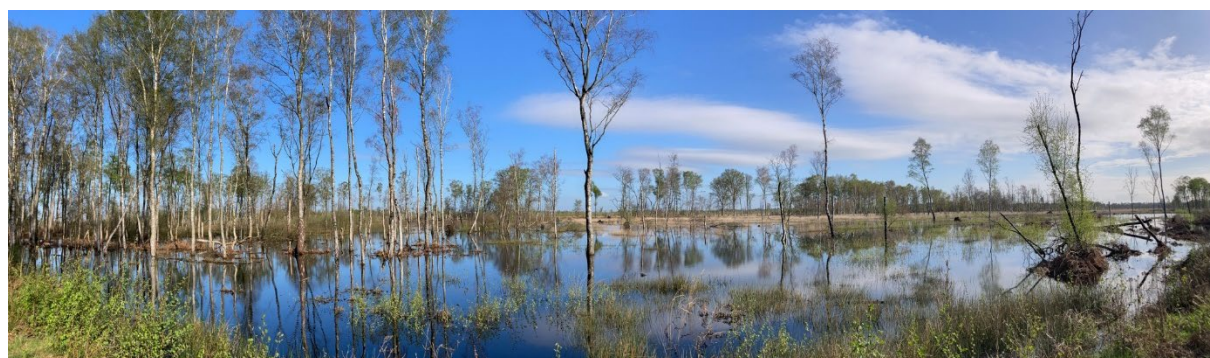
In het veld zijn de waarnemingen ingevoerd op een tablet in de app Avimap, waarbij voor iedere waarneming soort, locatie, tijdstip en broedcode is vastgelegd. Na afloop zijn de data doorgestuurd naar de server van Sovon. De waarnemingen zijn automatisch geclusterd, waarbij ze zijn getoetst aan criteria en de geldige waarnemingen worden geïnterpreteerd en samengevoegd tot territoria. Voor de kartering in 2024 is gebruik gemaakt van de criteria voor basiskarteringen. Deze wijken licht af van de standaard BMP-criteria vanwege het kleinere aantal bezoeken. De datumgrenzen van een aantal soorten zijn iets verruimd om te compenseren voor de lagere treffansen.

Bij een broedvogelkartering worden territoria in kaart gebracht en niet per definitie broedgevallen. De stippen op de verspreidingskaarten geven vastgestelde territoria weer, waarbij een stip komt te liggen op de locatie van de waarneming met de hoogste broedcode (slechts in enkele gevallen de nestlocatie) of de laatste meetellende waarneming binnen het geïnterpreteerde territorium.

Automatisch clusteren gaat doorgaans goed, maar resultaten moeten goed worden gecontroleerd, vooral vanwege fouten of slordigheden bij invoer in het veld. De waarnemingen zijn zorgvuldig gecontroleerd op onzuiverheden. Plaatselijk zijn door de afwisseling tussen eigendommen van Staatsbosbeheer en derden territoria buiten de grenzen van het onderzoeksgebied gesitueerd. De betreffende territoria zijn niet opgeteld bij de totalen, maar indien relevant wel zichtbaar op de soortkaarten (bijlage).

Tabel 1. Overzicht bezoekdata en -tijden van de broedvogelkartering in de Deurnsche Peel in 2024. De donkergrijze rijen betreffen avondbezoeken.

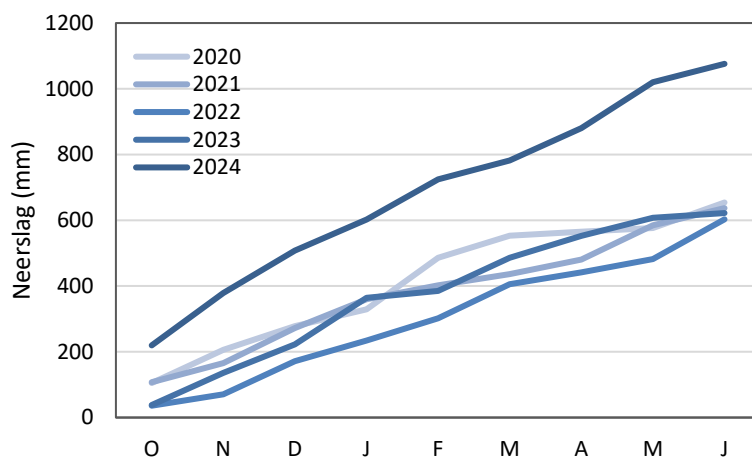
datum	begin	eindtijd	bezoekduur	waarnemer	datum	begin	eindtijd	bezoekduur	waarnemer
7-mrt	6:58	12:02	5:04	B. Ubels	1-mei	8:49	9:44	0:55	J. Vereijken
13-mrt	6:54	12:42	5:48	B. Ubels	2-mei	6:30	9:27	2:57	J. Vereijken
14-mrt	6:52	12:37	5:45	B. Ubels	5-mei	6:30	14:04	7:34	B. Ubels
14-mrt	6:16	7:17	1:01	J. Vereijken	5-mei	7:05	8:33	1:28	J. Vereijken
14-mrt	7:23	8:45	1:22	J. Vereijken	5-mei	5:52	7:03	1:11	J. Vereijken
18-mrt	6:52	15:31	8:39	B. Ubels	7-mei	6:01	8:30	2:29	J. Vereijken
19-mrt	6:05	7:51	1:46	J. Vereijken	11-mei	5:43	7:08	1:25	J. Vereijken
20-mrt	7:41	13:42	6:01	B. Ubels	12-mei	5:17	9:34	4:17	J. Vereijken
20-mrt	9:03	9:24	0:21	J. Vereijken	14-mei	7:00	8:36	1:36	J. Vereijken
20-mrt	6:35	8:57	2:22	J. Vereijken	14-mei	9:06	9:42	0:36	J. Vereijken
21-mrt	6:24	12:29	6:05	R. Foppen	15-mei	5:47	8:04	2:17	J. Vereijken
21-mrt	6:24	8:18	1:54	J. Vereijken	15-mei	4:45	13:15	8:30	B. Hissel
21-mrt	8:39	9:03	0:24	J. Vereijken	15-mei	5:47	10:39	4:52	B. Ubels
21-mrt	9:05	9:44	0:39	J. Vereijken	17-mei	5:00	12:30	7:30	B. Hissel
21-mrt	7:02	12:41	5:39	B. Ubels	18-mei	5:05	10:45	5:40	B. Hissel
21-mrt	11:19	11:56	0:37	R. Foppen	20-mei	5:11	12:07	6:56	R. Foppen
22-mrt	6:30	13:30	7:00	B. Hissel	23-mei	5:20	11:41	6:21	C. Brinkman
25-mrt	6:20	14:10	7:50	B. Hissel	23-mei	5:36	12:39	7:03	B. Ubels
26-mrt	6:10	14:00	7:50	B. Hissel	28-mei	5:29	9:05	3:36	J. Vereijken
26-mrt	6:28	11:25	4:57	B. Ubels	28-mei	5:29	12:30	7:01	B. Ubels
27-mrt	6:24	8:02	1:38	J. Vereijken	28-mei	5:30	12:16	6:46	C. Brinkman
28-mrt	6:24	12:33	6:09	B. Ubels	30-mei	8:18	8:50	0:32	J. Vereijken
29-mrt	10:28	10:43	0:15	B. Ubels	30-mei	5:11	7:41	2:30	J. Vereijken
2-apr	6:24	9:04	2:40	J. Vereijken	2-jun	4:58	6:27	1:29	J. Vereijken
2-apr	6:47	11:41	4:54	B. Ubels	5-jun	7:49	9:15	1:26	J. Vereijken
5-apr	9:12	9:42	0:30	J. Vereijken	11-jun	5:12	8:01	2:49	J. Vereijken
5-apr	7:03	9:00	1:57	J. Vereijken	12-jun	4:40	12:30	7:50	B. Hissel
6-apr	6:50	13:55	7:05	B. Ubels	12-jun	5:10	12:11	7:01	C. Brinkman
10-apr	7:01	9:46	2:45	J. Vereijken	13-jun	4:30	12:30	8:00	B. Hissel
10-apr	7:02	11:25	4:23	B. Ubels	13-jun	5:12	14:42	9:30	B. Ubels
10-apr	6:57	12:20	5:23	C. Brinkman	13-jun	4:03	11:26	7:23	C. Brinkman
11-apr	6:39	9:52	3:13	J. Vereijken	14-jun	4:55	10:25	5:30	B. Hissel
12-apr	6:32	12:45	6:13	R. Foppen	14-jun	4:42	11:13	6:31	R. Foppen
15-apr	6:28	10:48	4:20	B. Ubels	17-jun	5:10	11:23	6:13	B. Ubels
18-apr	6:00	13:30	7:30	B. Hissel	18-jun	4:07	7:34	3:27	J. Vereijken
18-apr	9:05	9:54	0:49	J. Vereijken	18-jun	0:12	2:19	2:07	C. Brinkman
18-apr	8:12	9:02	0:50	J. Vereijken	19-jun	20:50	23:44	2:54	J. Vereijken
18-apr	6:57	8:08	1:11	J. Vereijken	20-jun	22:14	0:02	1:48	B. Ubels
20-apr	6:15	13:45	7:30	B. Hissel	25-jun	21:21	0:21	3:00	R. Verrijt
21-apr	8:05	8:29	0:24	J. Vereijken	26-jun	4:02	11:10	7:08	C. Brinkman
21-apr	5:50	7:27	1:37	J. Vereijken	26-jun	21:25	23:38	2:13	J. Vereijken
22-apr	6:30	14:00	7:30	B. Hissel	26-jun	22:00	0:45	2:45	B. Hissel
23-apr	6:03	13:28	7:25	B. Ubels	27-jun	22:20	0:26	2:06	R. Foppen
27-apr	6:06	12:20	6:14	C. Brinkman	27-jun	22:50	0:50	2:00	C. Brinkman
28-apr	6:11	11:17	5:06	C. Brinkman	28-jun	5:21	10:21	5:00	C. Brinkman
29-apr	8:39	9:16	0:37	J. Vereijken	9-jul	5:30	11:20	5:50	B. Hissel
29-apr	5:55	8:35	2:40	J. Vereijken	9-jul	5:22	11:14	5:52	C. Brinkman
1-mei	5:27	12:29	7:02	R. Foppen	11-jul	5:30	11:15	5:45	B. Hissel
1-mei	5:48	12:21	6:33	B. Ubels	14-jul	5:22	10:33	5:11	B. Ubels
1-mei	7:09	8:44	1:35	J. Vereijken	19-jul	21:29	23:29	2:00	R. Foppen

3.3. Weers- en andere omstandigheden

De winter van 2024 was zeer zacht, nat en somber. Op enkele korte periodes in december en januari na, bleef de temperatuur boven nul. Het is niet aannemelijk dat het winterweer in 2024 heeft geleid tot sterfte onder vorstgevoelige vogelsoorten.

Het voorjaar van 2024 onderscheidde zich vooral van de voorgaande jaren door de grote hoeveelheid neerslag. In figuur 2 staat de cumulatieve hoeveelheid neerslag (mm) per maand, te beginnen in oktober van het voorgaande jaar, voor de periode 2020-2024. Daarbij is evident dat de omstandigheden voorafgaande en tijdens het broedseizoen van 2024 niet alleen van meet af aan nat waren, maar dat ook bleven. Hogere waterstanden in natuurgebieden leidden tot andere mogelijkheden, en daardoor een andere verspreiding van watervogels. Lokaal kan er sprake zijn geweest van een toename, elders van een afname. In agrarische gebieden, met een meer gereguleerde waterstand, was sprake van uitstel van inzaai, groei van gewas en grondbewerkingen. Hierdoor verschilde de voorjaarssituatie in met name akkerland sterk van die in een doorsnee voorjaar.

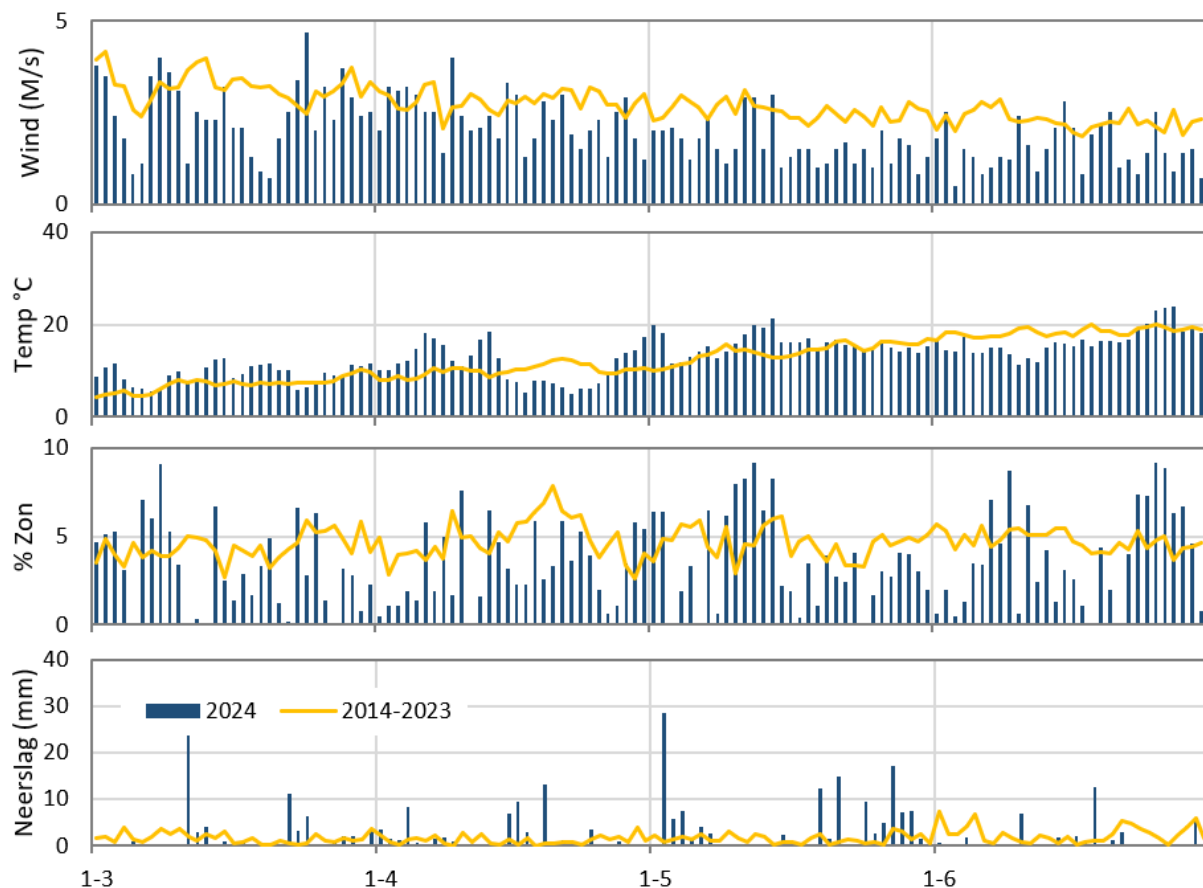
Figuur 2. Jaarlijkse cumulatieve neerslagsom per maand in de periode oktober-juni in De Bilt voorafgaand aan en tijdens het broedseizoen (Bron: KNMI).

Het weer is van invloed op de activiteit van vogels en daardoor mede bepalend voor de effectiviteit van het inventariseren. Slechte weersomstandigheden zoals neerslag, lage temperaturen en harde wind (>4 Bft) kunnen leiden tot een lagere trefkans voor bepaalde soorten. Daarnaast neemt territoriale activiteit bij hoge temperaturen later op de dag ook af. Vandaar dat gepoogd is deze suboptimale omstandigheden te vermijden en werd het veldwerk doorgaans uitgevoerd in de vroege ochtend bij warm en zonnig weer: de meest gunstige condities voor het inventariseren van broedvogels.

De weersomstandigheden voor inventarisatie waren in 2024 bepaald niet gunstig. Door de vele neerslag waren paden slecht begaanbaar en in sommige gevallen waren delen van terreinen vrijwel onbereikbaar vanwege de hoge waterstand. Inventariseren was in veel gebieden daardoor fysiek zwaar. Met name in april regende en waaide het veel, waardoor er weinig dagen met optimale inventarisatie-omstandigheden overbleven (figuur 3). De relatief koude en natte periode in de loop van april kan er bovendien toe hebben geleid dat een deel van de broedvogels trek naar broedgebieden uitstelde en zangactiviteit gering was. Dit kan bij sommige soorten een drukkende invloed hebben gehad op de gevonden aantallen. In de overige maanden waren de weersomstandigheden, afgezien van dagen met zware neerslag in mei en juni, redelijk gunstig voor inventarisatie.

Mast van beuk en eik was redelijk, echter zonder dat dit leidde tot hoge aantallen Bos- en Rosse Woelmuizen. Zaaddracht van naaldbomen was mager, waar bij komt dat vanwege de sterfte onder sparren en lariksen in de afgelopen jaren, het aantal zaaddragende bomen sterk is verminderd. Condities voor zaadetende zangvogels in bossen waren vermoedelijk al met al redelijk en het is niet te verwachten dat voedselgebrek oorzaak zal zijn geweest voor een lagere stand. Na het op veel plekken goede muizenjaar 2023, was het in 2024 karig gesteld met Veldmuizen, waardoor de veldmuisetende roofvogels en uilen een matig broedseizoen beleefden.

Van de vogelgriep, die in 2023 serieuze invloed had op aantallen van sommige soorten broedvogels, was in 2024 niet zo veel meer te merken. Met name bij langlevende soorten met een trage reproductie, is het echter waarschijnlijk dat de stand in 2024 is beïnvloed door sterfte in eerdere jaren.

Figuur 3. Gemiddelde windsnelheid (m/s), temperatuur (°C), percentage zonneshijn (%) en hoeveelheid neerslag (mm) per dag in 2024 en in de periode 2014-2023 in Arcen (Bron: KNMI).

Bij het bespreken van factoren die van invloed geweest kunnen zijn op de uitkomsten van de kartering en de ontwikkeling die de lokale avifauna sinds de vorige kartering in 2018 heeft doorgemaakt, kan niet ontkomen worden aan een reeks gebeurtenissen die de afgelopen jaren hebben plaatsgevonden.

Op 20 april 2020 ontstond rond het middaguur een natuurbrand in het noordelijke deel van de Deurnsche Peel. De droge omstandigheden in combinatie met wind en de slechte bereikbaarheid van het gebied voor de brandweer, zorgde ervoor dat de brand in korte tijd kon uitgroeien tot de grootste natuurbrand die ooit in Nederland heeft plaatsgevonden. In totaal is ruim 700 hectare natuurgebied in vlammen opgegaan. Vier jaar later is de veerkracht van het gebied evident, want op veel plekken is niet te zien dat het recent tot in de bodem is afgebrand. Pijpenstrootje, pitrus en buntgras bedekken de verschroeide bodem en de frisgroene bladeren van jonge aanwas en de berken die de brand hebben overleefd camoufleren de dode bomen die nog verspreid door het peellandschap staan.

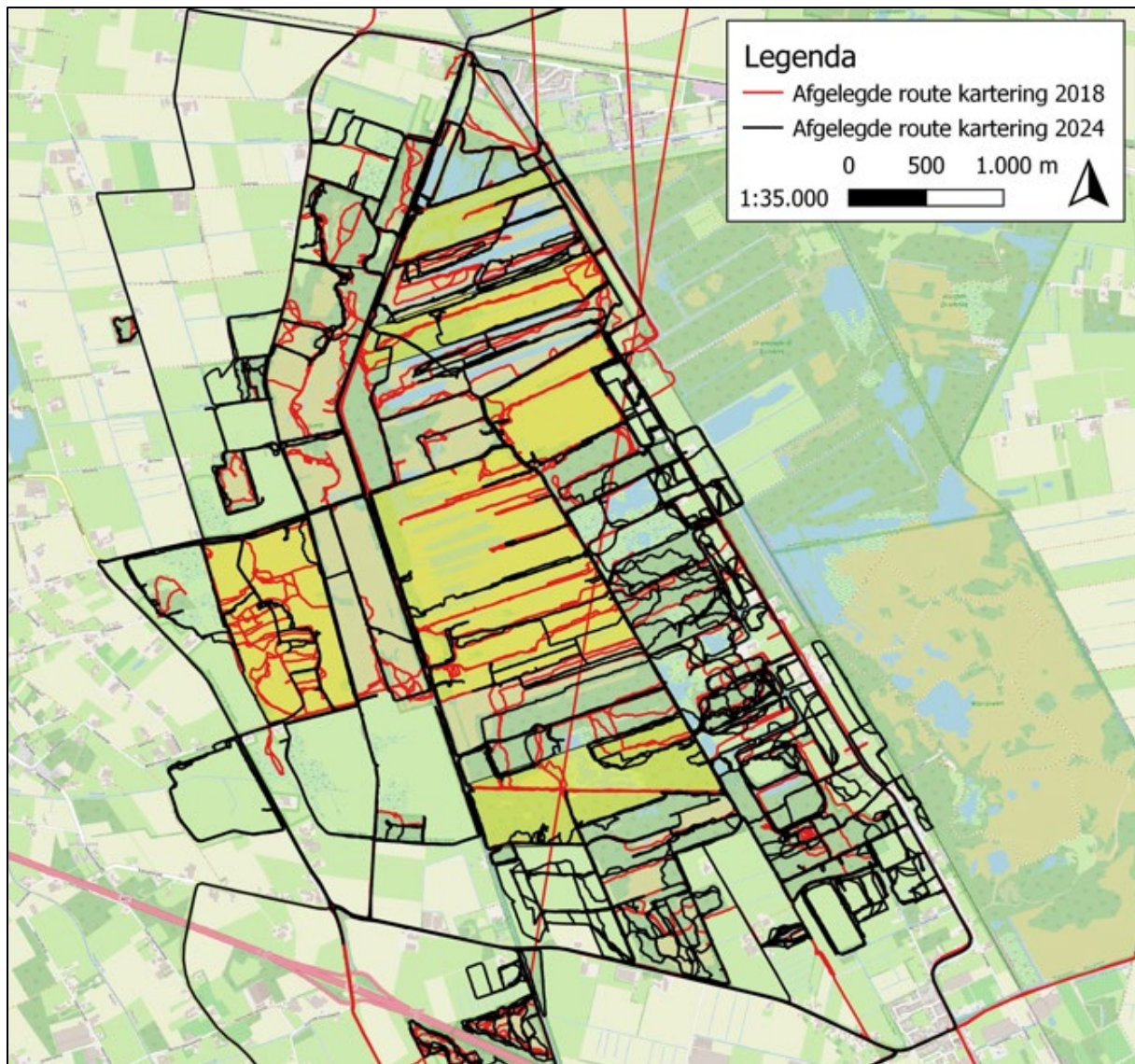
Bij een brand van deze orde zullen ongetwijfeld slachtoffers gevallen zijn onder de vogelbevolking. De impact hiervan op de aantallen stand- en trekvogels zijn echter niet in te schatten, net als de snelheid waarmee deze populaties herstellen. Daarnaast is het landschap ingrijpend veranderd. Binnen dagen verdwenen aanzienlijke oppervlaktes open grashabitat, struikvegetatie en bospercelen. De natuur is volop aan het herstellen, maar zal ongetwijfeld anders zijn dan de situatie in 2018.

Aanvullend was er in de jaren 2018-2023 sprake van extreem droge zomers. Veel natuur in Nederland heeft daaronder geleden, maar de repercussies voor peelveen, die van origine erg nat horen te zijn, zijn aanzienlijk. Als gevolg van aanhoudende droogte en het overmatig oppompen van grondwater in het omringende landbouwgebied, is de Deurnsche Peel verdroogd. Vennen en poelen vielen gedurende het voorjaar droog en adelaarsvarens en berken schoten uit de droge grond die nat hoort te zijn. In de bosgebieden stierven met name naaldbomen in grote aantallen en de impact op het veenmos en andersoortige hoogveenvegetatie is aanzienlijk.

Dat het zo niet langer door kon gaan was al lang duidelijk, maar na jaren zonder ingrijpen zijn er maatregelen genomen om de peergebieden te vernatten. In de hoop dat het hoogveen zich zal herstellen wordt zowel in als rondom het Natura 2000-gebied werk verzet om water langer vast te houden en het ontwateren tegen te gaan. De directe effecten hiervan zijn al terug te zien in het landschap en de Deurnsche Peel was in 2024 natter dan de voorgaande jaren.

De beheermaatregelen waren echter slechts deels verantwoordelijk voor de uiterst natte condities. De bovengemiddelde hoeveelheid neerslag gedurende de winter en het voorjaar zorgde er mede voor dat er veel water in het gebied stond. Laagtes stonden vol water, de bodem was nat en drassig, en de vele vennen, plassen en poelen vielen dit jaar niet droog. Dit zal ongetwijfeld tot uiting zijn gekomen in de aantallen en de verspreiding van watervogels in het gebied.

Daarnaast heeft het ook een effect gehad op de kartering. Bij het nastreven van een zo goed mogelijke dekking zijn vele pogingen gedaan om alle terreindelen te bezoeken en bekende looproutes te volgen. Op plaatsen waren de condities echter zó nat dat paden niet begaanbaar waren en flinke stukken van het terrein volledig onder water stonden. Als gevolg zijn er stukken die minder fijnmazig belopen konden worden dan in 2018 (figuur 4). De betreffende gebieden zijn met extra aandacht afgeluisterd om ook waarnemingen op grotere afstanden in te voeren. Naar verwachting zijn op deze manier alsnog kwalitatieve resultaten verkregen, maar de methodiek wijkt enigszins af.

Figuur 4. Afgelegde routes tijdens de karteringen van 2018 en 2024, met in geel gemarkeerd de terreindelen die als gevolg van natte omstandigheden minder fijnmazig onderzocht konden worden.

Tenslotte zijn in de randzone aan de westkant van de Deurnsche Peel recentelijk behoorlijke stukken ‘nieuwe natuur’ gerealiseerd. Op deze natuurontwikkelingsgebieden prijkte enkele jaren geleden nog akkers, maar tegenwoordig fungeert het als buffer tussen de kwetsbare peelnatuur binnen de grenzen van het Natura 2000-gebied en het omringende boerenland: een effect dat twee kanten op werk. Zo dienen deze gebieden als belangrijke foerageergebieden voor vogels die binnen de peelgrenzen broeden en hebben ze tegelijkertijd een grote aantrekkingskracht op broedvogels uit het agrarisch gebied die te kampen hebben met de vershraling van het aanbod aan voedsel. De natuurontwikkelingszones vormen zo tevens een toegang voor broedvogels tot de Deurnsche Peel.

4. Resultaten

De resultaten van de kartering in de Deurnsche Peel worden hieronder beschreven om zicht te krijgen op de lokale avifauna en diens ontwikkeling.

4.1. Aantallen en dichtheden

Tijdens de kartering in de Deurnsche Peel werden in totaal 98 soorten uit de selectie van te karteren soorten als broedvogel vastgesteld met een gecombineerd aantal van 5415 territoria (tabel 2, bijlage). Van enkele andere soorten werden waarnemingen opgetekend binnen de gebiedsbegrenzing, maar deze waarnemingen voldeden niet aan de criteria om tot een geldig territorium te komen. Deze soorten zijn niet in de soortenlijst opgenomen, maar zullen indien relevant worden besproken in paragraaf 4.4. Pimpelmees, Koolmees, Tjiftjaf, Winterkoning, Merel, Roodborst en Vink zijn niet integraal gekarteerd, maar waren wel als broedvogel aanwezig, waarmee het totaal aantal soorten uitkomt op 105.

Van de 98 gekarteerde broedvogelsoorten staan er 24 op de Rode Lijst (van Kleunen *et al.* 2017). De Draaihals draagt de status 'ernstig bedreigd' en de Zomertaling, Watersnip en Grauwe Klauwier staan als 'bedreigd' op de lijst. Tien soorten werden vastgesteld met de status 'kwetsbaar', te weten: Slobeend, Wintertaling, Koekoek, Zomertortel, Roerdomp, Boomvalk, Wielewaal, Snor, Grote Lijster en Nachtegaal. Met Kraanvogel, Raaf, Matkop, Veldleeuwerik, Spotvogel, Grauwe Vliegenvanger, Huismus, Gele Kwikstaart, Graspieper en Kneu staan eveneens tien 'gevoelige' soorten op de lijst. In totaal werden 469 territoria vastgesteld voor Rode Lijstsoorten, wat neerkomt op 8,7% van het totale aantal. De meest algemene soorten in de Deurnsche Peel waren Fitis (673), Boompieper (401), Zwartkop (335), Grasmus (266) en Blauwborst (256).

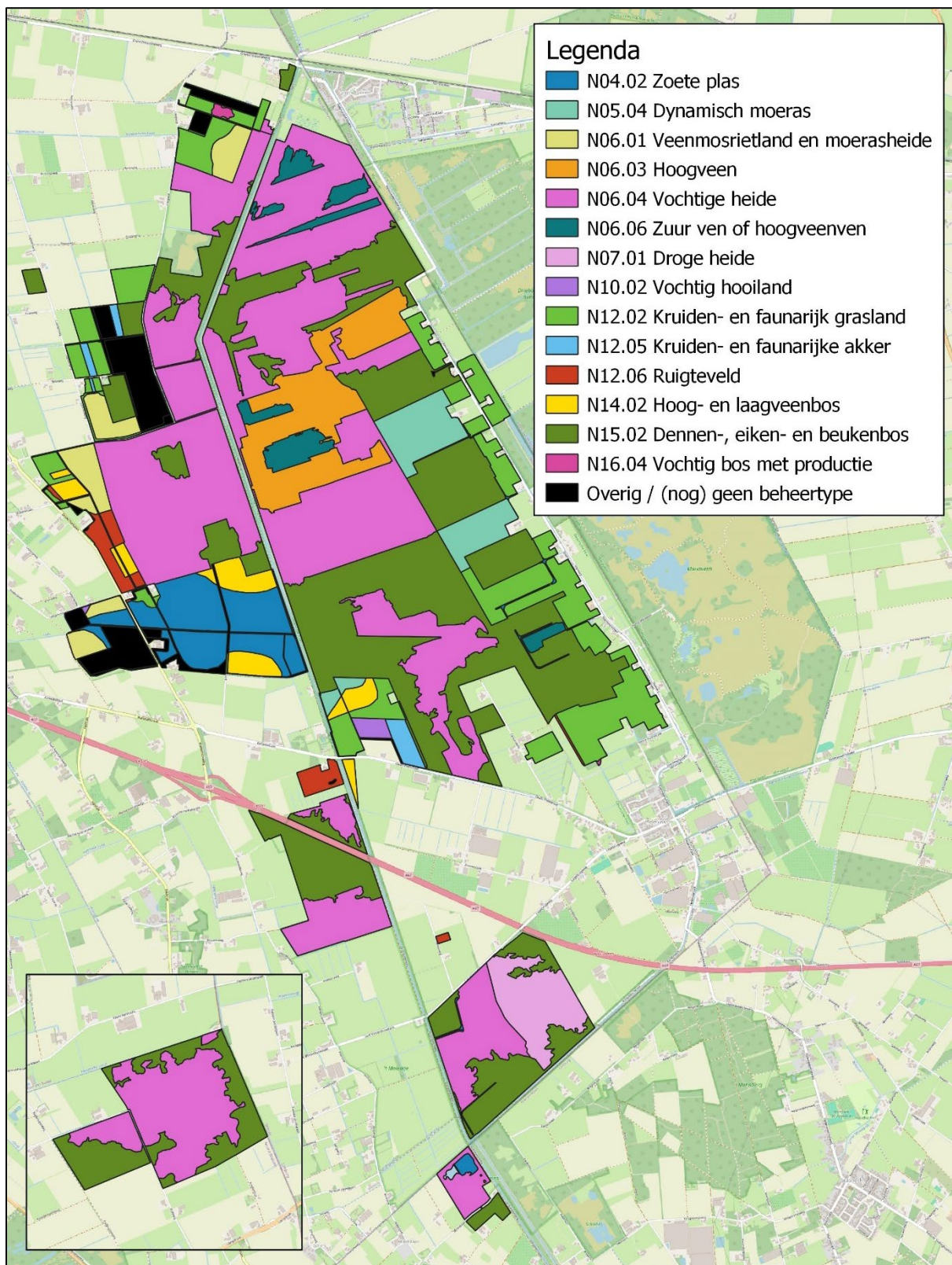

Tabel 2. Broedvogels van de Deurnsche Peel (1746 ha) in 2024 met waar relevant de Rode Lijst-status (van Kleunen et al. 2017); GE = Gevoelig, KW = Kwetsbaar, BE = Bedreigd, EB = Ernstig bedreigd. VR = Vogelrichtlijnsoort.

Soort	N	N/100	Rode Lijst	Soort	N	N/100	Rode Lijst
Gr. Canadese Gans	5	0,26		Wielewaal	25	1,31	KW
Grauwe Gans	240	12,60		Gaai	44	2,31	
Knobbelzwaan	4	0,21		Ekster	3	0,16	
Nijlgans	16	0,84		Zwarte Kraai	39	2,05	
Mandarijneend	1	0,05		Raaf	1	0,05	GE
Zomertaling	18	0,94	BE	Kuifmees	1	0,05	
Slobeend	36	1,89	KW	Matkop	19	1,00	GE
Krakeend	151	7,93		Boomleeuwerik	4	0,21	
Wilde Eend	96	5,04		Veldleeuwerik	8	0,42	GE
Soepeend	3	0,16		Staartmees	64	3,36	
Wintertaling	59	3,10	KW	Fluiter	2	0,10	
Tafeleend	6	0,31		Fitis	673	35,32	
Kuifeend	50	2,62		Rietzanger	4	0,21	
Fazant	14	0,73		Kleine Karekiet	46	2,41	
Kwartel	2	0,10		Bosrietzanger	67	3,52	
Nachtzwaluw (VR)	40	2,10		Spotvogel	39	2,05	GE
Koekoek	26	1,36	KW	Snor	1	0,05	KW
Holenduif	16	0,84		Sprinkhaanzanger	66	3,46	
Houtduif	109	5,72		Zwartkop	335	17,58	
Zomertortel	2	0,10	KW	Tuinfluiter	179	9,39	
Waterral	50	2,62		Braamsluiper	1	0,05	
Waterhoen	35	1,84		Grasmus	266	13,96	
Meerkoet	155	8,14		Vuurgoudhaan	5	0,26	
Kraanvogel	1	0,05	GE	Goudhaan	9	0,47	
Dodaars (VR)	26	1,36		Boomklever	31	1,63	
Fuut	4	0,21		Boomkruiper	113	5,93	
Geoorde Fuut	9	0,47		Spreeuw	70	3,67	
Kievit	4	0,21		Zanglijster	95	4,99	
Kleine Plevier	3	0,16		Grote Lijster	4	0,21	KW
Houtsnip	10	0,52		Gr. Vliegenvanger	32	1,68	GE
Watersnip	10	0,52	BE	Blauwborst (VR)	256	13,44	
Kokmeeuw	166	8,71		Nachtegaal	4	0,21	KW
Zwartkopmeeuw	1	0,05		Bonte Vliegenvanger	18	0,94	
Aalscholver	65	3,41		Gekr. Roodstaart	110	5,77	
Roerdomp	2	0,10	KW	Roodborsttapuit (VR)	137	7,19	
Wespendief	2	0,10		Huisemus	2	0,10	GE
Sperwer	8	0,42		Heggenmus	79	4,15	
Havik	5	0,26		Gele Kwikstaart	37	1,94	GE
Buizerd	15	0,79		Witte Kwikstaart	18	0,94	
Bosuil	2	0,10		Graspieper	43	2,26	GE
IJsvogel	6	0,31		Boompieper	401	21,05	
Draaihals	2	0,10	EB	Appelvink	30	1,57	
Mid. Bonte Specht	6	0,31		Goudvink	27	1,42	
Kleine Bonte Specht	23	1,21		Groenling	12	0,63	
Grote Bonte Specht	85	4,46		Kneu	82	4,30	GE
Zwarte Specht	5	0,26		Kruisbek	1	0,05	
Groene Specht	16	0,84		Putter	17	0,89	
Boomvalk	4	0,21	KW	Geelgors	106	5,56	
Grauwe Klauwier	12	0,63	BE	Rietgors	163	8,55	

4.2. Beheertypen

In figuur 5 is de ligging van de beheertypen weergegeven binnen het onderzoeksgebied. In tabel 3 staan de beheertypen met kwalificerende vogelsoorten waarvoor territoria zijn vastgesteld en de bijbehorende aantallen.

Figuur 5. Beheertypen behorende bij de Deurnsche Peel.

Tabel 3. In het gebied gesitueerde beheertypen met kwalificerende vogelsoorten. Beheertypen waarvoor geen kwalificerende vogelsoorten zijn aangewezen, zijn niet in de tabel opgenomen.

Beheertype		Opp (ha)	Soort	Aantal
N05.04	Dynamisch moeras	52,6	Waterral	1
			Rietzanger	2
			Sprinkhaanzanger	3
			Blauwborst	3
N06.03	Hoogveen	98,6	Blauwborst	10
			Roodborsttapuit	2
N06.04	Vochtige heide	682,2	Grauwe Klauwier	1
			Veldleeuwerik	1
			Sprinkhaanzanger	49
			Roodborsttapuit	63
			Graspieper	16
			Geelgors	48
N07.01	Droge heide	42,4	Boomleeuwerik	1
			Roodborsttapuit	9
			Geelgors	1
N10.02	Vochtig hooiland	4,8	Gele Kwikstaart	5
N12.06	Ruigteveld	22,0	Bosrietzanger	2
			Spotvogel	1
			Grasmus	5
			Roodborsttapuit	3
			Putter	1
N14.02	Hoog- en laagveenbos	35,7	Boomkruiper	6
			Gekraagde Roodstaart	3
			Grote Bonte Specht	2
			Kleine Bonte Specht	1
			Wielewaal	1
N15.02	Dennen-, eiken- en beukenbos	552,0	Wespendief	2
			Middelste Bonte Specht	6
			Kleine Bonte Specht	18
			Zwarte Specht	4
			Groene Specht	12
			Wielewaal	15
			Boomleeuwerik	2
			Fluiter	2
			Vuurgoudhaan	4
			Boomklever	23
			Appelvink	20
			Geelgors	44

4.3. Vergelijking met eerdere karteringen

Vergelijkingsmateriaal is aanwezig in de vorm van een reeks broedvogelkarteringen uit de periode 1983-2018. In 1983 onderzocht van Noorden namens het Consulentenschap Natuur, Milieu en Faunabeheer in Noord-Brabant de broedvogelbevolking van de Deurnsche Peel en schreef een uitvoerig rapport over diens verspreiding en biotoopkeuze (van Noorden 1989). In 1990 en 1998 verzamelde Vereijken en Verbeeten namens Staatsbosbeheer vergelijkbare broedvogelgegevens (Vereijken 1991, Vereijken en Verbeeten 2000). De daaropvolgende 20 jaar ontbreken grootschalige karteringen, totdat de Deurnsche Peel in 2018 werd onderzocht door Sovon Vogelonderzoek Nederland (Foppen *et al.* 2018).

Bij het maken van vergelijkingen moet rekening gehouden worden met methodologische verschillen. Zo is er bij alle karteringen gewerkt met licht afwijkende begrenzingen. Om die reden zijn enkel de territoria opgenomen die binnen het oppervlak liggen dat tijdens de vergeleken inventarisaties in het overlappende telgebied zijn geteld (figuur 6).

Ook de tijd die aan veldwerk gespendeerd is (onderzoekintensiteit, uitgedrukt in min/ha) varieert sterk tussen de karteringen. Voor 1983 en 1990 is de inspanning onbekend, in 1998 lag deze op 14,6 min/ha, in 2018 op 8,8 min/ha en in 2024 op 13,5 min/ha.

Tevens is er sprake van een verschil in het aantal- en de expertise van veldmedewerkers die de karteringen hebben uitgevoerd. In 1983 en 1998 werden de gegevens verzameld door een grote groep vrijwilligers, terwijl in 1990 het gehele gebied door slechts twee veldwerkers werd gekarteerd. De kartering in 2018 werd uitgevoerd door drie Sovon-medewerkers en in 2024 werd het gros van de gegevens verzameld door vier Sovon-karteerders en één boswachter van Staatsbosbeheer.

Het is van belang om rekening te houden met verschillen tussen waarnemers bij het interpreteren van de resultaten. Waarnemerseffecten kunnen ontstaan door verschillen in de mate van ervaring en expertise tussen waarnemers en ook de algemene inventarisatiemethodiek waarbij sommige tellers conservatiever zijn dan anderen. In de meeste gevallen lijkt de invloed van waarnemerseffecten mee te vallen en ondergeschikt te zijn aan de grote veranderingen die de broedvogelbevolking onderging op korte termijn (jaareffecten) en lange termijn (positieve of negatieve trends).

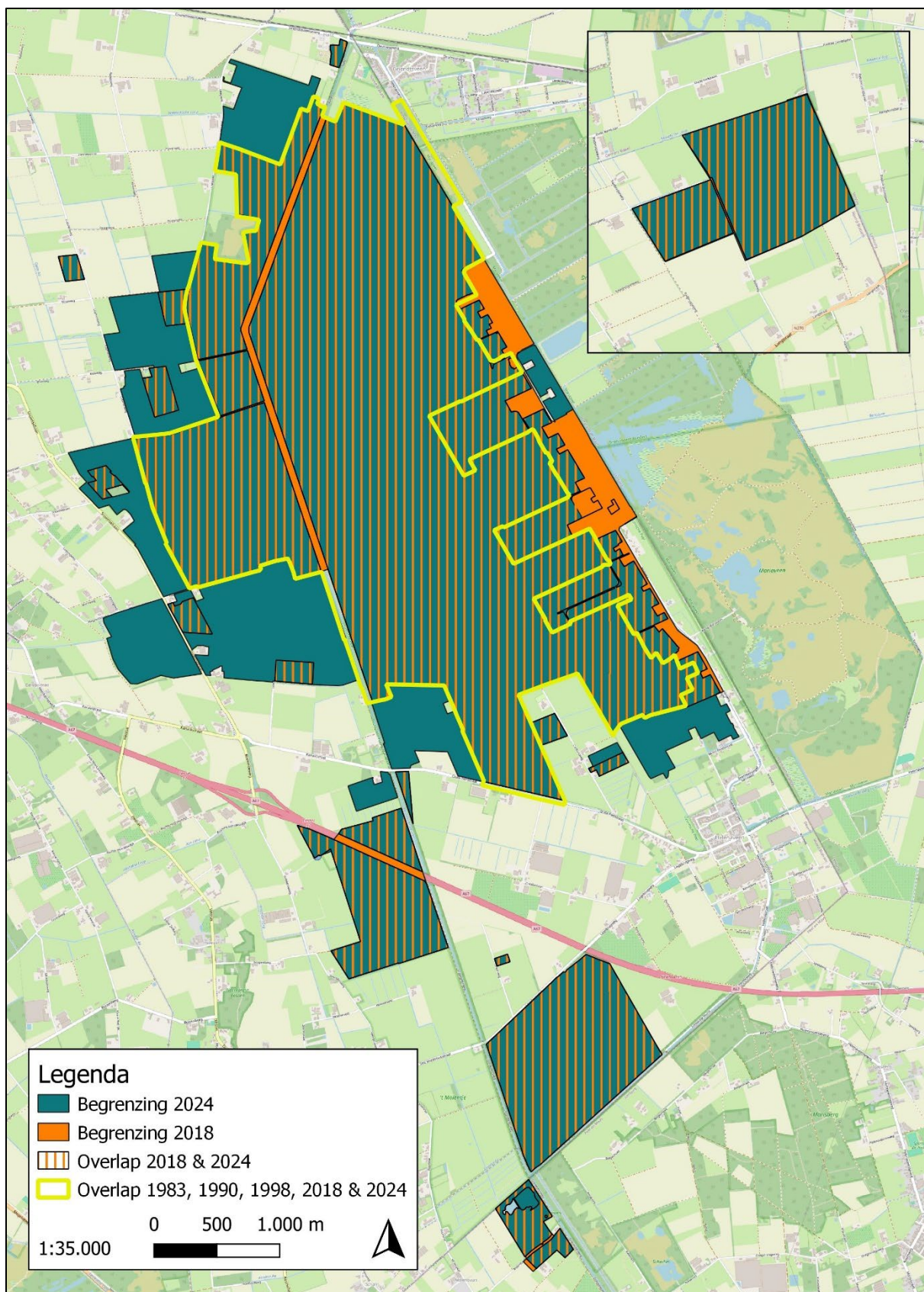
Tenslotte is het zéér waarschijnlijk dat zowel de registratie (papier vs. digitaal) van waarnemingen (wat werd er in 1983 vastgelegd?) als de clustering van waarnemingen tot territoria afwijkend waren tussen de kartering.

De methodiek voor het inventariseren van broedvogels was over de periode 1983-2024 volop in ontwikkeling. Alle verzamelde gegevens zouden in beginsel vergelijkbaar moeten zijn, maar bij dergelijke afwijkende veldinspanningen en inventarisatiemethodiek is het zéér waarschijnlijk dat dit de resultaten in de reeks heeft beïnvloed. Daarom is uiterste voorzichtigheid geboden bij het interpreteren van de vergelijkingen.

Er is voor gekozen om twee vergelijkingen op te stellen: één vergelijking tussen de karteringen uit 2018 en 2024 en één vergelijking tussen de karteringen van 1983, 1990, 1998, 2018 en 2024.

In 2018 werd het veldwerk deels uitgevoerd door dezelfde karteerders, de gehanteerde begrenzing kwam grotendeels overeen (figuur 6), er werd gewerkt volgens dezelfde inventarisatiemethodiek en er werd geclusterd met sterk gelijkende clustercriteria. Dit maakt de territoriumaantallen goed vergelijkbaar. In 2018 was de onderzoekintensiteit met 8,8 minuten per hectare echter behoorlijk lager dan de 13,5 minuten per hectare van 2024. Dit verschil is waarschijnlijk te wijten aan de minder goede toegankelijkheid en begaanbaarheid van de onderzoeksgebieden in het afgelopen voorjaar. Doordat er relatief meer tijd in het veld is doorgebracht is er een kans dat minder vogels gemist zijn en de aantallen van 2024 wat hoger uitkomen.

Ondanks dat de gegevens uit de periode 1983-1998 minder goed te vergelijken zijn, bieden ze een relevante en daarmee waardevolle historische context. Zoals gevisualiseerd is in figuur 5, is te zien dat in 2018 en 2024 enkele terreindelen niet zijn onderzocht die in 1983, 1990 en 1998 wel werden gekarteerd. Voor 2018 en 2024 betreft dit de strook tegen de Helenaveenseweg aan de noordoostkant van het gebied en in 2024 viel het Kanaal van Deurne en enkele (water)wegen buiten de begrenzing. Omdat de gegevens uit 1983, 1990, 1998 en 2018 door van Dongen *et al.* (2019) al in een reeks zijn gezet en het gros van de stippen enkel op papier beschikbaar is, is ervoor gekozen om de aantallen uit 2024 aan de reeks toe te voegen, ondanks dat enkele terreindelen niet zijn onderzocht. Hierdoor zullen de aantallen voor sommige soorten niet volledig vergelijkbaar zijn, zoals bijvoorbeeld voor watervogelsoorten die voorkomen op en langs het Kanaal van Deurne. Dit effect zal naar verwachting echter minimaal zijn.

Figuur 6. De begrenzing van de gekarteerde gebieden van de Deurnsche Peel in 1983, 1990, 1998, 2018 en 2024.

Tabel 4. Veranderingen in de broedvogelbevolking van de Deurnsche Peel in 2018 en 2024. Ng = niet geteld.

Soort	2018	2024	Soort	2018	2024
Grote Canadese Gans	12	3	Gaai	Ng	42
Grauwe Gans	217	134	Ekster	0	2
Knobbelzwaan	1	1	Zwarte Kraai	50	34
Nijlgans	5	9	Raaf	0	1
Zomertaling	1	9	Zwarte Mees	2	0
Slobeend	2	9	Kuifmees	0	1
Krakeend	106	101	Matkop	19	19
Wilde Eend	87	65	Boomleeuwerik	6	4
Soepeend	0	2	Veldleeuwerik	6	1
Wintertaling	24	49	Staartmees	74	61
Tafeleend	0	1	Fluiter	2	2
Kuifeend	12	13	Fitis	Ng	669
Fazant	Ng	11	Rietzanger	0	2
Nachtswaluw	31	40	Kleine Karekiet	24	30
Koekoek	37	25	Bosrietzanger	30	45
Holenduif	10	14	Spotvogel	17	34
Houtduif	Ng	100	Sprinkhaanzanger	57	61
Zomertortel	1	1	Zwartkop	361	306
Waterral	8	42	Tuinfluiter	131	159
Waterhoen	3	18	Braamsluiper	1	1
Meerkoet	9	59	Grasmus	233	225
Kraanvogel	0	1	Vuurgoudhaan	2	5
Dodaars	9	15	Goudhaan	10	9
Kievit	14	2	Boomklever	14	29
Kleine Plevier	3	2	Boomkruiper	80	107
Houtsnip	10	10	Spreeuw	24	69
Watersnip	0	10	Zanglijster	51	87
Tureluur	2	0	Grote Lijster	7	4
Kokmeeuw	0	4	Grauwe Vliegenvanger	29	32
Aalscholver	25	65	Blauwborst	103	250
Roerdomp	0	1	Nachtegaal	1	4
Wespendief	1	2	Bonte Vliegenvanger	3	18
Sperwer	1	8	Gekraagde Roodstaart	87	110
Havik	7	5	Roodborsttapuit	84	111
Buizerd	14	14	Heggenmus	Ng	68
Bosuil	2	2	Gele Kwikstaart	1	17
Ransuil	3	0	Witte Kwikstaart	4	11
IJsvogel	0	6	Graspieper	13	32
Draaihals	0	2	Boompieper	236	381
Middelste Bonte Specht	1	6	Appelvink	19	30
Kleine Bonte Specht	28	23	Goudvink	28	27
Grote Bonte Specht	91	83	Groenling	1	8
Zwarte Specht	2	5	Kneu	59	77
Groene Specht	6	15	Kruisbek	1	1
Boomvalk	0	4	Putter	5	13
Grauwe Klauwier	1	8	Geelgors	76	99
Wielewaal	18	23	Rietgors	94	150

Tabel 5. Veranderingen in de broedvogelbevolking van de Deurnsche Peel in 1983, 1990, 1998, 2018 en 2024. Ng = niet geteld. Enkel soorten die in meerdere jaren zijn onderzocht zijn weergegeven.

Soort	83	90	98	18	24	Soort	83	90	98	18	24
Gr. Canadese Gans	0	0	0	10	3	Torenavalk	4	0	0	0	0
Grauwe Gans	0	0	4	182	88	Boomvalk	1	1	1	0	4
Knobbelzwaan	0	0	0	2	1	Grauwe Klauwier	0	0	0	0	2
Nijlgans	0	0	6	3	5	Wielewaal	23	18	21	20	15
Zomertaling	4	9	7	1	5	Zwarte Kraai	46	Ng	Ng	31	17
Slobeend	14	14	17	0	8	Raaf	0	0	0	0	1
Krakeend	0	3	10	93	76	Zwarte Mees	5	Ng	Ng	2	0
Wintertaling	51	55	91	17	43	Kuifmees	0	0	0	0	1
Tafeleend	5	13	5	0	1	Matkop	37	Ng	Ng	15	16
Kuifeend	2	6	16	13	9	Boomleeuwerik	0	0	1	2	2
Nachtzwaluw	0	?	1	20	24	Veldleeuwerik	9	0	0	0	0
Koekoek	0	Ng	27	32	14	Fluiter	16	7	7	2	1
Holenduif	4	Ng	Ng	8	8	Kleine Karekiet	21	30	49	22	14
Zomertortel	77	Ng	Ng	1	0	Bosrietzanger	13	9	1	5	17
Waterral	8	24	39	8	33	Spotvogel	26	Ng	Ng	7	17
Waterhoen	14	Ng	13	1	12	Sprinkhaanzanger	39	26	40	51	39
Meerkoet	77	Ng	51	11	44	Tuinfluiter	132	Ng	Ng	82	81
Dodaars	11	38	11	7	14	Braamsluiper	4	0	0	1	0
Fuut	11	21	9	0	0	Grasmus	91	76	86	165	140
Geoorde Fuut	1	2	1	0	0	Vuurgoudhaan	2	0	2	2	5
Scholekster	1	0	0	0	0	Boomklever	1	0	1	14	18
Kievit	7	4	0	1	2	Boomkruiper	15	Ng	12	58	68
Kleine Plevier	0	1	0	0	2	Grote Lijster	8	Ng	Ng	4	2
Wulp	12	7	5	0	0	G. Vliegenvanger	13	Ng	Ng	15	21
Watersnip	0	0	2	0	5	Blauwborst	77	107	225	92	202
Tureluur	1	1	1	1	0	Nachtegaal	32	18	1	0	3
Kokmeeuw	1970	575	4	0	4	B. Vliegenvanger	6	0	3	2	11
Aalscholver	0	0	0	25	65	G. Roodstaart	6	Ng	11	71	85
Roerdomp	3	3	1	0	1	Roodborsttapuit	22	30	64	46	62
Wespendief	1	1	0	0	0	Gele Kwikstaart	2	0	2	0	15
Sperwer	3	2	2	1	4	Graspieper	39	40	64	3	4
Havik	3	3	6	5	2	Boompieper	199	Ng	155	155	217
Buizerd	4	2	5	10	6	Appelvink	0	0	0	13	18
IJsvogel	0	1	0	2	4	Goudvink	0	0	0	19	22
Draaihals	0	0	0	0	1	Kneu	35	Ng	Ng	43	39
M. Bonte Specht	0	0	0	1	4	Kruisbek	0	0	0	1	1
K. Bonte Specht	7	0	17	19	19	Putter	0	0	0	2	8
G. Bonte Specht	24	Ng	40	63	57	Geelgors	51	46	69	40	48
Zwarte Specht	1	1	5	2	4	Rietgors	127	114	174	75	122
Groene Specht	1	0	5	4	9						

4.4. Soortbeschrijvingen

In deze paragraaf worden enkele schaarse, bedreigde, noemenswaardige en/of karakteristieke soorten uit de Deurnsche Peel besproken. Tevens worden SNL-doelsoorten behandeld, Natura 2000-soorten met een instandhoudingsdoelstelling en soorten die een opvallende ontwikkeling hebben doorgemaakt.

Zomertaling (BE), N=18

Met 18 territoria is de Zomertaling goed vertegenwoordigd in de Peel, zeker gezien de soort landelijk al decennia afneemt. Zomertalingen prefereren natte weides en ondiep water met een rijke oevervegetatie. In de Deurnsche Peel treffen we deze met name in de natuurontwikkeling aan de westkant van het gebied. Zo'n tweederde van de territoria bevond zich in nieuwe natuur die er dankzij een combinatie van verhoogd waterpeil en de natte winter die aan het broedseizoen voorafging perfect bij lag. Ten opzichte van 2018 is de soort van één territorium toegenomen naar negen territoria binnen de overlappende begrenzing. Daar komt de Zomertaling weer uit op het niveau van voor de eeuwwisseling.

Slobeend (KW), N=36

Net als de Zomertaling is de Slobeend een karakteristieke broedvogel van vochtige graslanden. Niet verwonderlijk resulteerden de natte condities als gevolg van vernattingsmaatregelen en bovengemiddelde regenval ook in een toename van deze soort ten opzichte van 2018. Dit tekent het herstel in de richting van een populatie zoals deze veertig jaar geleden was. De grootste verandering treedt echter op buiten de vergeleken gebieden, in de natuurontwikkelingszone. Gedurende het gehele voorjaar zwommen hier slobeendparen rond en 28 van de 36 territoria werden in deze regio vastgesteld. Het is echter te betwijfelen of het hier om territoria gaat waar daadwerkelijk broedpogingen zijn ondernomen, want waarnemingen van families met jongen bleven uit. Dat deze gebieden van belang zijn voor deze kwetsbare soort is echter een gegeven.

Wintertaling (KW), N=59

Het gros van de Wintertalingen in Nederland broedt bij vennen op hoge zandgronden. De aantallen schommelen sterk van jaar tot jaar, waarbij ze vaak hoger zijn na een zachte winter gevolgd door een nat voorjaar. In dat opzicht waren de omstandigheden dit voorjaar erg gunstig voor de Wintertaling, wat tot uiting komt in 59 territoriumstippen. In vergelijking met 2018 gaat het om een toename van 25 territoria. Desondanks komt de soort nog niet uit op de helft van het aantal territoria uit 1998. Naast veel stippen die gebaseerd zijn op clusters van waarnemingen met broedcode 3 (paar in broedbiotoop), werden ook territoria in kaart gebracht op basis van afleidingsgedrag, de vondst van nesten (al dan niet gepredeerd) en families met kleine kuikens. Zo werd op 12 juni bijvoorbeeld een moeder met zeven kuikens aangetroffen langs een drooggevalen sloot in de Heitrakse Peel. Als de Deurnsche Peel de komende jaren goed nat blijft is te verwachten dat de soort verder in aantal zal toenemen.

Nachtzwaluw (VR), N=40

De Nachtzwaluw is een broedvogel van heidevelden en veengebieden. De Deurnsche Peel biedt met haar open, natte heidevlaktes en een ruim aanbod aan vliegdennen, berken en bosranden een optimaal biotoop voor deze soort. Sinds 1990 neemt het aantal Nachtzwaluwen in Nederland sterk toe, wat deed vermoeden dat de aantallen in de Deurnsche Peel ook hoger zouden uitkomen. Om een goed beeld te krijgen van de populatieomvang werd gepoogd een simultaantelling te organiseren, maar als gevolg van overvolle agenda's en veel avonden met slecht weer in juni, lukte dit niet en werden de verschillende deelgebieden los van elkaar bezocht. Voor de interpretatie van de waarnemingen werden deze bezoeken gecombineerd, wat resulteerde in 40 territoria. Waarnemingen uit ochtendrondes werden niet meegenomen in de clustering, omdat niet uit te sluiten is dat het individuen betrof die ook tijdens de avondbezoeken zijn geregistreerd. In vergelijking met 2018 neemt het aantal nachtzwaluwterritoria binnen de overeenkomende begrenzing toe van 31 naar 40. Het was niet onwaarschijnlijk geweest als de hoge waterstand en natte condities ervoor gezorgd zouden hebben dat delen met broedhabitat niet langer geschikt zouden blijken te zijn. Echter werd ook gebaltst boven ondergelopen veenmoeras en genesteld op eilandjes te midden van water. In dat opzicht lijkt de Nachtzwaluw aardig goed te kunnen anticiperen op de landschappelijke veranderingen. De recente toename is conform de landelijke trend. Het is moeilijk voor te stellen dat de soort pas in 1998 met het eerste territorium in de Deurnsche Peel verschenen is. De instandhoudingsdoelstelling van drie broedparen voor het Natura 2000-gebied 'Deurnsche Peel en Mariapeel' wordt ruimschoots gehaald en lijkt zelfs volledig achterhaald.

Koekoek (KW), N=26

Sinds begin jaren '90 verliest de Koekoek aan terrein in Nederland. In de periode 1998-2018 nam het aantal territoria van Koekoek in de vergeleken begrenzing van de Peel nog toe van 27 naar 32 territoria, maar de laatste zes jaar maakt de soort een duikvlucht en halveert de populatie tot 14 territoria. Deze afname is conform de landelijke trend van de soort. De aantallen van Koekoek moeten echter altijd extra voorzichtig geïnterpreteerd worden omdat de soort gezien de grote actieradius en het binnen kort tijdbestek afwisselen van meerdere zangposten op behoorlijke afstand, lastig in kaart te brengen is. Het verzamelen van uitsluitende waarnemingen is een uitdaging en de kans is groot dat waarnemingen met broedcode 2 (zingen/baltsend individu) uit verschillende deelgebieden (op verschillende ochtenden) hetzelfde individu betreffen. Dit zorgt ook voor lastige situaties bij het controleren en clusteren van de invoer en overschattingen zijn aan de orde van de dag. Opvallend, maar niet geheel onverwacht, lagen meerdere stippen op vrijwel exact dezelfde locatie. Waarschijnlijk liggen hier aantrekkelijke zangposten op overzichtelijke plekken in het open landschap, waar mannetjes graag gaan zitten om te zingen.

Zomertortel (KW), N=2

De verheuging was groot bij het horen van zingende Zomertortels. Slechts op twee ochtenden in mei werd een stip met broedcode 2 (zingend/baltsend individu) ingevoerd, beide ten zuiden van de Deurnsche Peel, in de Heitrakse Peel en Kwakvors. Het is bijna niet voor te stellen dat deze soort in 1983 nog met 77 territoria aanwezig was binnen de vergeleken begrenzing en dat ze in 1990 en 1998 nog zo algemeen was dat ze niet eens geteld werd. Sindsdien is de soort gedecimeerd en ondanks dat ze in 2018 wel gekarteerd is, werd slechts één territorium vastgesteld. Voor weinig soorten heeft de schaalvergroting en intensivering van de landbouw zo snel, zo'n verstrekkende gevolgen gehad als voor de Zomertortel. Door het verdwijnen van houtwallen en dichte struweelhagen, en het verschrallen van het voedselaanbod is het buitengebied in grote delen van het land niet langer leefbaar.

Kraanvogel (GE), N=1

Net als de Groote Peel fungeert de Deurnsche Peel als bekende pleisterplaats voor grote groepen Kraanvogels tijdens de voor- en najaarstrek. De afgelopen jaren overzomerde echter steeds ook enkele individuen in de Peelregio en in 2022 volgde het eerste succesvolle broedgeval. Het eerste kuiken kroop uit het ei aan de Limburgse kant van de provinciegrens, in de Mariapeel. In 2023 volgde echter het eerste succesvolle broedgeval in de Brabantse Peel. Reden genoeg om ook dit voorjaar extra scherp te zijn op waarnemingen van deze charismatische soort. Echter, nadat maart al bijna verstreken was begon het erop te lijken dat we het dit jaar zonder Kraanvogels zouden moeten gaan doen. Eind maart meldde bewoners aan de Soemeersingel toch nog baltsende Kraanvogels in het gebied. Na deze waarneming werd op verschillende data één of een koppeltje Kraanvogels gezien tijdens de kartering, al bleven de waarnemingen schaars. Op basis van de ingetekende en uitsluitende waarnemingen komt het aantal op een conservatieve één paar voor de Deurnsche Peel dit jaar, mogelijk ging het echter om twee paar.

Dodaars (VR), N=26

De Deurnsche Peel herbergt één van de belangrijkste broedpopulaties van de Dodaars in Nederland (van Noorden 2017). In 2018 zijn in de Deurnsche Peel negen territoria vastgelegd, in 2024 is dit bijna verdubbeld tot 17. Deze stijging is opvallend gezien de soort niet sterk voor- of achteruitgaat de laatste jaren in Nederland. De oorzaak van deze sterke toename zit hem waarschijnlijk in de hoeveelheid neerslag die viel gedurende de voorafgaande winter en in het voorjaar (zie paragraaf 3.3). Door de extra natte omstandigheden ontstonden vermoedelijk meer gunstige stukken broedhabitat voor Dodaarzen. In de Liesselse Peel verschenen bijvoorbeeld zes territoria in 2024, terwijl hier werd in 2018 niet gebroed is. Voor het Natura 2000-gebied 'Deurnsche Peel en Mariapeel' is een instandhoudingsdoelstelling vastgesteld van 35 broedparen. Van de 26 vastgestelde territoria zijn er 14 gesitueerd binnen de grenzen van het Natura 2000-gebied. Het is de vraag of de aanvullende aantallen uit de Mariapeel voldoende zijn om de doelstelling te bereiken, maar het lijkt erop dat de doelstelling door de recente toename weer wat realistischer geworden is.

Geeoorde Fuut, N=9

Net als de Dodaars is de Geeoorde Fuut een karakteristieke broedvogel van de peelvenen. In het verleden herbergde de regio een omvangrijke broedpopulatie van landelijk belang, al zijn de aantallen in de 'Verheven Peel' nooit hoog geweest (van Dongen *et al.* 2019). Om die reden kent de soort in dit gebied geen instandhoudingsdoelstelling, terwijl deze er in de Groote Peel bijvoorbeeld wel is (Hissel *et al.* 2022). De weinige Geeoorde Futen die in het verleden aanwezig waren, nestelde tussen de Kokmeeuwen. Geeoorde Futen bouwen vaak nesten tussen broedende Kokmeeuwen om zo gebruik te maken van de felle verdediging van de meeuwen tegen predatoren. Tevens zorgt verrijking van de wateren door meeuwenutwerpselen voor een groter voedselaanbod. Met het verdwijnen van de grote meeuwenkolonies, verdwenen ook de Geeoorde Futen. Interessant is dat in datzelfde rapport geconcludeerd werd dat het niet te verwachten is dat de soort zich in de toekomst zal uitbreiden in de Verheven Peel. Ondanks dat er nog altijd geen territoria werden vastgesteld binnen de overlappende begrenzing, werden er dit jaar negen stippen gezet in het natuurontwikkelingsgebied tussen de Snoertsebaan en het Kanaal van Deurne. Precies op de plek waar zich een nieuwe kokmeeuwenkolonie heeft gevormd. Er werden meerdere waarnemingen gedaan van broedende Geeoorde Futen op het nest tussen de kokmeeuwnesten en er zwommen families rond waarbij de jongen meeliften op de rug van de ouders. Er zijn dus voldoende aanwijzingen dat de soort succesvol heeft gebroed.

Watersnip (BE), N=10

Tijdens de eerste bezoeken aan de Deurnsche Peel, Liesselse Peel en het Zinkske vlogen tientallen Watersnippen op tussen de pollen pitrus en pijpenstrootje. Naar verwachting gebruiken behoorlijke aantallen het natte gebied om te overwinteren of te pleisteren tijdens de trek. Het is altijd de vraag of en hoeveel van deze vogels lang genoeg blijven hangen om tot broeden over te gaan. Veelal hangt dit af van de weersomstandigheden, want om met hun lange snavels goed in de modder te kunnen foerageren, moet de bodem voldoende nat blijven. Niet verwonderlijk behoren hoogveengebieden tot het oorspronkelijke broedbiotoop van de Watersnip. In dat opzicht waren de omstandigheden in 2024 gunstig en de zeldzame broedvogel werd met aandacht in de gaten gehouden. Het duurde niet lang of in maart werden al de eerste zingende individuen ingevoerd, gevolgd door legio waarnemingen later in het seizoen. Uiteindelijk werden tien territoria in kaart gebracht, waarvan enkelen op basis van gepredeerde nesten. Een noemenswaardige ontwikkeling, gezien er in 2018, net als in 1983, geen territoria werden vastgesteld. In 1998 was de soort wel met twee territoria vertegenwoordigd (van Dongen *et al.* 2019).

Roerdomp (KW), N=2

Naast smalle stroken langs sloten en plassen is het oppervlak aan rietvegetatie in de Deurnsche Peel niet noemenswaardig. Toch werd er in april, mei en juni sporadisch gehoempd op twee verschillende locaties. In beide gevallen betreft het een ongebruikelijke en enigszins onverwachte plek. Eén individu was namelijk meermaals te horen vanuit de voormalige, inmiddels vrijwel geheel dichtgegroeide karpervijver en een ander individu werd stevast gehoord vanuit een pitrusveld in de natuurontwikkelingszone tussen Siberië en het kanaal. Door het beperkt oppervlak aan rietmoeras is de Roerdomp nooit talrijk geweest in het gebied en zal ze regelmatig genoeg moeten nemen met suboptimaal broedbiotoop. Binnen de Natura 2000-grenzen werden in 1983 drie territoria vastgesteld, in 1998 nog één en sindsdien geen meer. Mogelijk dat het verdrogen en verdwijnen van de weinige pluigen rietmoeras daaraan ten grondslag lag en de bovengemiddelde hoeveelheid regenval van afgelopen voorjaar heeft geresulteerd in ouderwets natte condities.

Kwak (EB), N=0

Tijdens het bezoek aan het Leegveld op 9 juli werden bij het parkeren van de auto enkele rondvliegende Kwakken waargenomen. In totaal werden negen volwassen individuen en twee juvenielen gezien. Vanuit de bomen nabij de vleermuistoren en de rijen verzopen wilgen aan de andere kant van het fietspad werd volop geroepen. Ondanks dat er meerdere stippen met broedcode 2 (zingend individu) werden ingevoerd binnen de datumgrenzen, volstonden deze waarnemingen niet om tot territoria te komen. Volgens de interpretatiecriteria zijn daar namelijk twee opeenvolgende waarnemingen voor nodig. Dit, om te voorkomen dat de influx van vroege broedvogels uit o.a. Frankrijk resulteren in onterechte territoria. Omdat tijdens eerdere bezoeken geen Kwakken werden waargenomen, werd aangenomen dat het in dit geval inderdaad broedvogels uit andere regionen betrof. Uit communicatie met Boena van Noorden (Provincie Limburg) blijkt achteraf dat er op basis van waarnemingen van Jan Timmermans hoogstwaarschijnlijk toch sprake is geweest van een kleine broedkolonie en dat er succesvol is gebroed. De documentatie start op 11 juli, na het laatste bezoek van de kartering, en loopt tot op heden door. Tot 20 juli wordt geschreven over 'juvenielen zonder pluizige kop', wat erop duidt dat het vogels van elders zijn. De betreffende dag worden echter voor het eerst ook bedelende kuikens gehoord en het duurt tot 12 augustus voordat de eerste 'juvenielen met pluizige kop', worden gezien. Uiteindelijk worden op 1 september 10 adulten en 18 juvenielen gezien, wat bevestigt dat er dit jaar uiterst succesvol gebroed is. Na het afvallen van de bladeren werden op 9 november vier nesten zichtbaar, maar het is waarschijnlijk dat er nog nesten verscholen liggen achter de bladeren. Tijdens de kartering is deze voor Nederland zeldzame en ernstig bedreigde broedvogel niet opgevallen, waardoor het vermoeden bestaat dat het broedvogels waren van elders die in de Peel een tweede broedpoging hebben gedaan.

Draaihalzen (EB), N=2

Na een sterke achteruitgang in de jaren negentig en begin tweeduizend gaat het de afgelopen vijftien jaar weer beter met de soort. Op 10 april werd aan de oostzijde van het gebied een foeragerende Draaihalzen waargenomen. De vogel zat op het pad en vloog even later weg. Omdat Draaihalzen in het vroege voorjaar vaker opduiken op plekken waar ze vervolgens niet tot broeden komen werd geen verdere aandacht geschonken aan deze waarneming. Een vervolgwaarneming kwam uiteindelijk op 15 mei, toen werd op nagenoeg dezelfde plek een zingend exemplaar waargenomen. Samen met een waarneming op 10 mei in de Helenapeel zorgt dit voor twee geldige territoria in 2024.

Boomvalk (KW), N=4

Sinds 1985 neemt deze karakteristieke soort sterk af in de heide- en bosgebieden op de zandgronden van Oost- en Zuid-Nederland, die tot dan toe als klassiek boomvalkbiotoop golden. De soort is in de Deurnsche Peel nooit talrijk geweest en voorafgaand aan 2018 werd er stevast één territorium vastgesteld. In 2018 werd geen territorium van Boomvalk genoteerd, iets dat gezien het geschikte habitat met veel vliegende grote insecten opvallend is. In 2024 zijn vier territoria Boomvalk vastgesteld. Deze territoria zijn echter niet gebaseerd op nestvondsten maar op overtuigende clusters van 2-3 uitsluitende waarnemingen met broedcode 1 (individueel in broedbiotoop), 3 (paar) en/of 7 (alarmerend individu). Tijdens veel bezoeken later in het voorjaar joegen Boomvalken in de vlucht op grote libellen. Mogelijk heeft de zachte winter en het bovengemiddeld natte voorjaar gezorgd voor gunstige omstandigheden voor de ontwikkeling van libellen, en wellicht ligt hierin de oorzaak voor de recente toename. Losse waarnemingen bij Griendtsveen en in de Heitrakse Peel resulteerden niet in territoria.

Grauwe Klauwier (BE), N=12

Als gevolg van het verschrallen van het aanbod aan grote insecten, de voornaamste voedselbron voor de Grauwe Klauwier, namen zowel de verspreiding als het aantal broedparen in Nederland sterk af in de vorige eeuw. Rond 2002 keerde het tij en sindsdien neemt het aantal broedparen in ons land weer toe. Het gros van de Nederlandse Grauwe Klauwieren broedt in kleinschalig agrarisch landschap en heide- en veengebieden met voldoende structuur. In de onderzochte terreinen van de Deurnsche Peel zijn dit soort biotopen te vinden, met name in de randzones tegen de provinciegrens. Maar liefst 12 territoria werden vastgesteld. Binnen de Natura 2000-grenzen is de soort niet eerder vastgesteld. In 2018 was er een territorium gesitueerd buiten deze grenzen, aan de rand van de Heitrakse Peel. Sindsdien lijkt het de Grauwe Klauwier voor de wind te gaan.

Wielewaal (KW), N=25

De Wielewaal is gebonden aan loofbomen en is het talrijkst in broekbos en ouder populierenbos. Uit peergebieden is bekend dat de soort ook broedt in oude berken (Hissel *et al.* 2022). Deze moeten van enige leeftijd en omvang zijn om als geschikte nestplek te kunnen dienen. Waarnemingen van zingende Wielewalen komen uit verschillende berkenbospercelen, maar het bleef bij enkele tientallen waarnemingen. Zowel op landelijke als provinciale schaal kent de Wielewaal al enige jaren een redelijk stabiele situatie. Binnen de Natura 2000-grenzen nam de soort af van 20 territoria in 2018 naar 15 in 2024. Wanneer echter binnen de ruimere begrenzing, die overlappend is tussen 2018 en 2024 (figuur 6), gekeken wordt neemt de soort juist toe van 18 territoria naar 23 (tabel 4). Dit beeld lijkt tegenstrijdig, maar is te verklaren doordat de recente natuurbrand met name in het centrale deel van de Deurnsche Peel geschikte nestbomen heeft beschadigd, waardoor de Wielewaal naar de periferie is gedreven.

Raaf (GE), N=1

In maart en april werden twee waarnemingen ingevoerd van een individu en drie waarnemingen van een ravenpaar. Gezien de Raaf er een vroeg broedseizoen op nahoudt, resulteren deze waarnemingen in een territorium. Aanwijzingen voor een broedpoging (nestbouw, nestvondst, alarmerend gedrag, rondvliegende familie, etc.) bleven echter uit en dit gebrek aan vervolgwaarnemingen doet vermoeden dat het paar al vrij snel weer is vertrokken. Bij Raven is het gebruikelijk dat jonge paren enige jaren rondzwerven en in verschillende potentiële broedgebieden een tijd rondhangen, alvorens een territorium te vestigen. Mogelijk is dit gedrag afgelopen voorjaar vastgelegd.

Matkop (GE), N=19

De Matkop laat op landelijke schaal een afname zien en staat als gevoelig vermeld op de Rode Lijst. De soort verkiest naaldbos en natte zachthoutbossen als broedbiotoop. Het areaal aan naaldbos is klein in de Deurnsche Peel, maar dichte, ondergelopen berkenbossen zijn goed vertegenwoordigd. De 19 territoria bevonden zich vrijwel uitsluitend in deze moerasbossen en de dichte wilgenopslag langs waterpartijen. Binnen de Natura 2000-begrenzing werden in 1983 nog 37 territoria opgetekend. In de daaropvolgende karteringen van 1990 en 1998 werd de Matkop niet onderzocht omdat deze nog altijd in de reeks “algemene soorten” viel, waarvan men het meerwerk om deze te karteren veelal niet de moeite waard vond. Hierdoor ontbreekt een goed beeld van de ontwikkeling van de soort. In 2018 komt de stand uit op 15 territoria, meer dan een halvering ten opzichte van 1983. Over een algemene soort is dan niet meer te spreken. Sindsdien lijkt de stand stabiel en zes jaar later worden 16 territoria vastgesteld. De landelijke terugloop wordt doorgaans toegeschreven aan habitatfragmentatie en -degradatie, het verschrallen van het voedselaanbod en het verdrogen van bossen (Sovon 2018). De natte omstandigheden in de Peel zullen dan ook gunstig uitpakken voor de lokale populatie.

Veldleeuwerik (GE), N=8

De balts van de Veldleeuwerik klonk met name boven de open graslanden in de overgangszones met nieuwe natuur. Binnen de Natura 2000-grenzen bleef het stil, net als in 1990, 1998 en 2018. Daarmee lijkt de Veldleeuwerik uit het gebied verdwenen. Dat ze juist opduikt in de natuurontwikkelingsgebieden is niet onverwacht. Van origine is de Veldleeuwerik een broedvogel van graslanden en akkers in het boerenland. De landelijke trend van de Veldleeuwerik laat sinds 1975 een dramatische afname zien die de recente 10 jaar wat is afgevlakt. Habitatdegradatie en het verschrallen van het voedselaanbod als gevolg van de intensivering van de landbouw ligt daar waarschijnlijk aan ten grondslag (Sovon 2018). De stukken natuurontwikkeling zorgen voor een bufferzone tussen het natuurgebied en het buitengebied. Hier zorgt een hogere diversiteit aan bloem- en zaaddragende kruiden voor voedsel, wat soorten uit het omringende agrarisch gebied, zoals de Veldleeuwerik, naar het gebied trekt.

Spotvogel (GE), N=39

De Spotvogel, die als gevoelig is opgenomen op de Rode Lijst, was met 39 territoria vertegenwoordigd in het onderzoeksgebied. Dat dit een soort is van met name laan- en erfbeplanting en struwelen blijkt uit de territoriumstippen. Naast dat dichtere bossen worden gemedend vinden we ook nauwelijks territoria in het open veen. In vergelijking met 2018 zijn er flink wat territoria bijgekomen, met name in gebied de Bult waar de soort van nul (2018) naar vier (2024) territoria ging. Daarnaast zien we ook plekken, zoals bij Griendtsveen, waar de soort juist verdween ten opzichte van 2018. Mogelijk is deze locatie inmiddels ongeschikt geworden voor Spotvogels.

Snor (KW), N=1

Half april werd in de vroege ochtend de kenmerkende zang van de Snor gehoord vanuit de verruigde struweelvegetatie bij de Emmahoeve. De waarneming viel net binnen de datumgrenzen, maar wel nog binnen de periode waarin de meeste Snorren pas aankomen in Nederland. Hoewel individuen op doortrek doorgaans niet veel zingen, bleven vervolgwaarnemingen tijdens latere bezoeken uit. Dit maakt het lastig om overtuigende conclusies te verbinden aan de territoriumstip.

Grote Lijster (KW), N=4

De Grote Lijster staat als kwetsbaar te boek en is een typische broedvogel van droge dennenbossen grenzend aan open terrein en kleinschalig cultuurland (Sovon, 2018). In en rond de Deurnsche Peel bestaan open terreinen uit veenmoeras, natte heide en kruidenrijk grasland. Voor Grote Lijster zijn dit geen optimale foerageergebieden, net als de omringende raaigraslanden. In dat opzicht is het niet verwonderlijk dat de aantallen van Grote Lijster nooit hoog zijn geweest. In de periode 1983-2018 halveerde de stand van acht territoria naar vier. Binnen dezelfde begrenzing waren in 2024 nog slechts twee territoria bezet. Het lijkt er dus op dat de landelijke afname zich ook lokaal voltrekt. Enkel in het noordoostelijke bosperceel in het Zinkske werd een familie met pas uitgevlogen jongen waargenomen.

Grauwe Vliegenvanger (GE), N=32

De Grauwe Vliegenvanger staat als gevoelig op de Rode Lijst en vertoont al jaren een afname, al lijkt deze op landelijke schaal de afgelopen 15 jaar te zijn afgevlakt. Ze prefereren opgaand, gevarieerd loof- en gemengd bos, maar lijken de berkenbossen van de Deurnsche Peel niet te verfoeien. Hier werden druk zingende mannetjes op zangposten aangetroffen, maar ook meerdere paren en nestbezoekende individuen. In vergelijking met 2018 lijkt de stand stabiel, maar ten opzichte van de 13 territoria uit 1983 lijkt de soort juist te zijn toegenomen. Gezien de zachte, ijle zang is de Grauwe Vliegenvanger voor sommigen lastig te karteren en komen ondertellingen met regelmaat voor. Het zou dus kunnen dat hier sprake is van een waarnemersverschil. Daarnaast zou het uitgroeien van de berken en de sterfte als gevolg van de natuurbrand en het verhoogde waterpeil ook geresulteerd kunnen hebben in het vrijkomen van meer natuurlijke nestholtes waar de soort dankbaar gebruik van maakt.

Blauwborst (VR), N=256

Sinds de jaren '70 van de vorige eeuw is de Blauwborst spectaculair toegenomen in Nederland. Het zwaartepunt lag daarbij op de lager gelegen westelijke helft van het land, maar ook op de hogere Brabantse en Limburgse zandgronden doet de soort het goed. Vanaf eind maart waren al tientallen Blauwborsten ter plaatse en werd er druk gezongen vanuit de toppen van wilgen en jonge berken. In de Liesselse Peel werden op 28 maart maar liefst 54 zingende Blauwborsten waargenomen. Met 256 territoria is de soort goed vertegenwoordigd in de Deurnsche Peel. Dit getal staat in sterk contrast met de 103 territoria die in 2018 zijn gekarteerd. Gezien de natte omstandigheden van het voorjaar van 2024 kan het bijna niet anders dan dat dit effect terug te zien is in de aantallen en ook de effecten van de vernattingsmaatregelen schijnen erin door. Plekken als de Bult, het Zinkske en bij Halte herbergden in 2018 geen of een enkele Blauwborst. Hoe anders is dat in 2024, nu deze gebieden samen al goed zijn voor meer dan 50 territoria. Enkel in 1998 werd binnen de Natura 2000-grenzen een hoger aantal Blauwborsten geteld: 225 territoria, ten opzichte van 202 territoria in 2024. In 1990 werden 107 stippen gezet en in 1983 slechts 77. In deze reeks zijn zowel de landelijke toename als het wisselvallige aantalsverloop gedocumenteerd. Met de vastgestelde aantallen is het denkbaar dat de instandhoudingsdoelstelling van 350 broedpaar voor het gehele Natura 2000-gebied voor het eerst gehaald wordt. Door het ontbreken van aantallen voor de Mariapeel is dit echter niet met zekerheid te zeggen. In het droge voorjaar van 2018 zijn daar 81 territoria vastgesteld, bij een kleine 100 territoria in de Deurnsche Peel. Gezien de recente sterke toename op Brabantse grond is het echter te verwachten dat de aantallen in het Limburgse deel ook zijn toegenomen en dat de grens van 350 paar wordt overschreden.

Nachtegaal (KW), N=4

De luide, heldere zang van deze Rode Lijst-soort is slechts gedurende een korte periode te horen in wilgenstruwelen en broekbossen. In de Deurnsche Peel werd de eerste Nachtegaal dit jaar gehoord bij de Julianahoeve op 27 april. Andere individuen zijn gehoord langs het Kanaal van Deurne en aan de rand van het gebied Kwakvors. Dit resulteerde in vier territoria. In 2018 kond binnen de overlappende begrenzing één territorium van Nachtegaal worden vastgesteld, in een los gebiedje bij Griendtsveen. Het lijkt dus voorzichtig wat beter te gaan met de Nachtegaal in de Deurnsche Peel. De aantallen blijven echter een fractie van de 18 territoria uit 1990 en de 32 territoria uit 1983.

Roodborsttapuit (VR), N=137

Van de 137 vastgestelde territoria vallen er 32 buiten de Natura 2000-begrenzing, met name in de natuurontwikkelingszones en de struweelrijke graslanden langs de Soemeersingel. Binnen de grenzen blijven ruim 100 territoria over, waarmee de instanthoudingsdoelstelling van 120 broedparen voor de gehele 'Deurnsche Peel en Mariapeel' ruimschoots gehaald zullen worden. Zelfs wanneer daar enkel het historisch lage aantal van 27 territoria, zoals in 1990, wordt behaald. Naar verwachting wordt de streefwaarde ruim overschreden. De afgelopen zes jaar is het aantal Roodborsttapuiten in de Deurnsche Peel toegenomen. In termen van verspreiding liggen de zwaartepunten nog altijd in de Liesselse Peel, Vlake van Minke en de Freesvlakte, waar de dichtheden zijn toegenomen. Mogelijk is dit te relateren aan de natuurbrand, waardoor jonge bosopslag is teruggedrongen. Ook zou het kunnen dat een extensiever beheer van de graslanden in de randzones heeft gezorgd voor gunstigere foerageercondities. In de drogere natuurontwikkelingsgebieden komen namelijk eveneens flinke aantallen voor.

Huismus (GE), N=2

De Huismus werd niet echt verwacht als broedvogelsoort in de Deurnsche Peel. Doorgaans zoekt de soort het bewoond gebied op en worden natuurgebieden gemedend. De vastgestelde territoria lagen echter wel in de buurt van bebouwing. Zo werd het hele voorjaar door twee mannetjes gezongen vanaf het dak van de vleermuistoren aan het Leegveld. Twee andere territoria vielen net buiten de begrenzing. Het betrof een zingend mannetje in de buurt van een woning aan de Soemeersingel en een zingend mannetje op het dak van een mobiele hoogzit aan de Einderweg.

Gele Kwikstaart (GE), N=37

Sinds het begin van de eeuw lijkt de Gele Kwikstaart in de lift te zitten (Sovon 2018). Deze ontwikkeling wordt vaak toegeschreven aan een overschakeling van broedbiotoop, van graslanden naar akkers. Gezien de voedselsituatie in Nederlandse akkers nou niet bepaald om over naar huis te schrijven is, zal het eerder samenhangen met een extensiever beheer. In de Deurnsche Peel werden zingende Gele Kwikstaarten en later ook uitgevlogen jongen aangetroffen in zowel graslandpercelen als in de vergraste natte heide en veenmoeras. Met name de ondergelopen graslanden in de natuurontwikkelingsgebieden waren in trek. In totaal werden 37 territoria opgetekend. Daarvan liggen er 17 binnen het oppervlak dat in 2018 ook werd onderzocht. Destijds werd daar slechts één territorium vastgesteld, dus een recente toename is evident. Wanneer gekeken wordt naar de eerdere karteringen fluctueerden de aantallen tussen de nul en twee territoria. De recente ontwikkeling is mogelijk deels te relateren aan de toegenomen landelijke populatie, maar zal deels ook te verklaren zijn door gunstige foerageercondities in de natuurontwikkelingszones met een ruime diversiteit aan bloemdragende kruiden. Daarnaast wil veel neerslag in de Sahel nog wel eens een gunstig effect hebben op de soort.

Graspieper (GE), N=44

Tijdens de trekperiode waren veel doortrekkers aanwezig die groepsgewijs over de Deurnsche Peel vlogen. Half maart werden echter al de eerste baltsende Graspiepers aangetroffen boven de natte heide en het veenmoeras in het Zinkske. Dit gebied bleek na afloop van de kartering het zwaartepunt van de verspreiding te zijn, met 21 territoria. Tijdens de ochtendbezoeken was het druk met continu opvliegende en baltsende individuen boven het gebied, tevens werden enkele nesten gevonden. Ook een stuk nieuwe natuur aan de Einderweg was in trek. Binnen de grenzen van de Deurnsche Peel is het aantal stippen laag en werden enkel aan de randen een paar territoria vastgesteld. Van een graspieperbolwerk zoals in 1983 en 1998 is al lang geen sprake meer. Destijds werden respectievelijk 39 en 64 territoria opgetekend binnen het vergeleken gebied, waar er in 2024 nog maar vier van over zijn. Een uiterst treurige ontwikkeling, wanneer men bedenkt dat de Graspieper van origine één van de talrijkste broedvogels is in levende hoogvenen.

Kneu (GE), N=82

Kneuen komen in grote delen van het land voor, maar zijn het talrijkst in gebieden met veel bouwland en kruidenvegetaties. In de Peel werden ze overal aangetroffen, maar de dichtheden waren het hoogst in de velden met adelaarsvarens waarin massaal en soms sub-koloniaal genesteld werd. Vergelijkbare beelden zijn bekend uit de Groote Peel (Hissel *et al.* 2022). Het sub-koloniale karakter zien we met name in de Liesselse Peel, het Zinkske en de zuidkant van de Heitrakse Peel waar flink wat territoria zeer dichtbij elkaar liggen. De verspreiding van de Kneu in de Deurnsche Peel is tussen 2018 en 2024 nauwelijks veranderd, met vooral aan de randen van het veen broedende Kneuen. Clusters van Kneuen in het centrale deel van het veen zoals in 2018 zien we in 2024 niet, maar hier staat een hogere dichtheid op andere plekken tegenover. Tevens werden in 2024 meer losse territoria gekarteerd, zoals in de Helenapeel.

4.5. Zoogdieren

Naast vogels zijn ook zoogdieren waargenomen in het onderzoeksgebied. De soortenkaarten hiervan zijn opgenomen in de bijlage.

5. Evaluatie

Uit de kartering van 2024 is gebleken dat de avifauna van de Deurnsche Peel een goede weerspiegeling is van de landschapstypen die terug te vinden zijn in dit bijzondere natuurgebied. In dit hoofdstuk worden eerst de soorten beschreven die in 2024 als nieuwe broedvogel aan de lijst konden worden toegevoegd en soorten die niet langer territoria bezet hebben. Vervolgens worden per soortgroep de bevindingen en recente ontwikkelingen toegelicht en wordt ingegaan het verloop van vier Natura 2000-doelsoorten.

Verschenen en verdwenen

Ten opzichte van de eerdere kartering zijn enkele nieuwe broedvogelsoorten verschenen. In 2024 vestigde Kraanvogel, Draaihals, Raaf en Snor zich voor het eerst als broedvogel in de Peel. De territoria van Kraanvogel en Snor lagen daarbij buiten de begrenzing die is gehanteerd om de vergelijkingsreeks vanaf 1983 op te stellen. De Grauwe Klauwier bezette dit jaar voor het eerst territoria binnen deze begrenzing. Helaas verdwenen ook een aantal soorten uit beeld. Zo werd Zwarte Mees niet één keer waargenomen, terwijl de soort in 2018 nog twee territoria bezette. Tureluur werd wel waargenomen, maar de ingevoerde stippen voldeden niet aan de criteria om te resulteren in een territorium. Van Zomertortel en Braamsluiper werden respectievelijk twee en één territorium vastgesteld, welke net buiten het overlappend telgebied vielen. Daarmee zijn deze soorten uit de reeks verdwenen.

Watervogels

Het landschap van de Deurnsche Peel zag er als gevolg van de recente vernattingsmaatregelen, de bovengemiddelde hoeveelheid neerslag en de realisatie van een behoorlijk oppervlak aan natte, nieuwe natuur heel anders uit dan in 2018. Voor watervogels waren de omstandigheden gunstig en kwam er veel leef- en broedgebied bij. Dit had effect op de vastgestelde territoriumaantallen, maar ook op de verspreiding van watervogelsoorten. Zo namen Grote Canadese Gans en Grauwe Gans flink af binnen de vergeleken begrenzing, wat tegenstrijdig is ten opzichte van de landelijke toename van deze soorten (Sovon 2018). In de natuurontwikkelingsgebieden waren echter flinke aantallen aanwezig, wat doet vermoeden dat er een verschuiving heeft plaatsgevonden. Ook onder de eenden zal er sprake geweest zijn van vergelijkbare ruimtelijke verplaatsingen. Binnen de vergeleken begrenzing nemen Zomertaling, Slobeend en Wintertaling desondanks toe ten opzichte van 2018. Kuifeend neemt eveneens licht toe en in tegenstelling tot 2018 kon een territorium van Tafeleend worden vastgesteld binnen het overlappend telgebied. Voor deze duikeenden waren de omstandigheden dit jaar ook gunstiger door de hogere waterstand. Wilde Eend neemt ondanks de natte condities af. In de natuurontwikkelingsgebieden zijn de aantallen vrij aardig, waardoor de afname mogelijk ook deels te wijten is aan verplaatsing naar nieuw vrijgekomen broedbiotoop. Daarnaast kampt de soort al jaren met landelijke afnames (Sovon 2018). Naast habitatdegradatie, verschraling van het voedselaanbod en predatie wordt een hoge kuikensterfte aangedragen als belangrijke oorzaak.

De gevolgen van de vernatting van de Deurnsche Peel zijn eveneens goed zichtbaar wanneer gekeken wordt naar de aantallen van Waterral, Waterhoen en Meerkoet. Deze soorten prefereren oeverzones en dichte, natte vegetatie als broedhabitat en dat areaal is de afgelopen jaren flink toegenomen. Bij deze soorten is het verdrogen van de Peel en ook de recente vernatting mooi te volgen. Zo liep het territoriumaantal van het Waterhoen van 14 in 1983, naar 13 in 1998, naar twee in 2018 en terug naar 12 in 2024 en bij de Meerkoet van 77 in 1983, naar 51 in 1998, naar 11 in 2018 en terug naar 44 in 2024. Ook de Dodaars profiteert van de vernatting. De soort staat erom bekend dat aantallen sterk kunnen fluctueren met hoge dichtheden in natte voorjaren volgend op milde winters en lage dichtheden in droge voorjaren volgend op strenge winters. De toename van negen naar 15 territoria sinds 2018 is mogelijk te relateren aan de milde en natte condities, maar deels zal deze ook toe te schrijven zijn aan de beheermaatregelen die genomen zijn om het gebied te vernatten.

De aalscholverkolonie in de Deurnsche Peel startte in 2012 met slechts enkele nesten en groeide in het eerste jaren uit tot een groep van een kleine 20 broedparen in 2013 en een kleine 40 paar in 2014. Daarna stagneerde de groei. Tijdens de kartering van 2018 werden nog maar 25 nesten geteld. In de periode tot 2024 zette de groei weer in en verdeeld over twee locaties werd een totaal van 65 nesten geteld. Ook de Aalscholver lijkt baat te hebben bij het vernatten van het gebied, het ermee gepaard gaan van langduriger hogere waterstanden en het aanbod aan grotere vissen.

In het gebied komt nog een koloniebroeder voor: de Kokmeeuw. Deze meeuwensoort neemt al meer dan 40 jaar af in Nederland. Hoogstwaarschijnlijk als gevolg van het verschralen van het voedselaanbod in het agrarisch gebied (Sovon 2018). Waar eerder nog grote kolonies van honderden tot duizenden Kokmeeuwen broedde in onder andere de Mariapeel, Deurnsche en Groote Peel, zijn het tegenwoordig nog maar enkele paren die over zijn (van Seggelen 1991, Vereijken en Verbeeten 2000, Hustings *et al.*

2006, van Dongen *et al.* 2019). In 1983 telde van Noorden (1989) 1970 nesten in het noorden van de Deurnsche Peel en Vereijken (1991) registreerde er in 1990 nog 600. In 1991 kwam de broedlocatie droog te staan waarmee ook de kokmeeuwkolonie opdroogde. Het kwam later niet tot een herkolonisatie en enkel in 1998 werd in vier nesten een broedpoging gewaagd (Vereijken en Verbeeten 1999, 2000). In 2018 werden geen territoria vastgesteld binnen het onderzochte gebied, maar in 2024 nestelden weer vier paar op drooggevallen peelpuisten in het noorden van de Deurnsche Peel. Het blijft echter steken bij een handvol sporadische broedpogingen. In het natuurontwikkelingsgebied tussen de Snoertsebaan en het Kanaal van Deurne, in de noordoosthoek tegen het kanaal aan, klonk echter gedurende het hele voorjaar het gekras van honderden Kokmeeuwen. Al snel werd duidelijk dat de soort deze uithoek had gekozen om een kolonie te stichten. Met gerichte tellingen van paren in april en mei, en nesttellingen in mei en juni, werd de omvang van de populatie in kaart gebracht tot een totaal van 162 nesten. Voor Kokmeeuw (nog) geen bijzonder grote kolonie, maar desondanks één van de grootste van Zuidoost-Nederland. Tevens werd een paar Zwartkopmeeuwen opgemerkt tussen de sterk gelijkende Kokmeeuwen. Er werd veelvuldig succesvol gebroed en in juni liepen legio bruine gestipte kuikens rond. Meeuwenkolonies hebben een bekende aantrekkingskracht op de Geoorde Fuut. Deze kleine futensoort is niet veel groter dan de Dodaars en nestelt graag tussen de nesten van Kokmeeuwen. Door middel van deze strategie liften ze mee op de felle en agressieve reactie van de Kokmeeuwen op mogelijke predatoren en kunnen ze zelf veiliger broeden. Daarnaast resulteert het continue schijten van af- en aanvliegende meeuwen in guanotrofie van het omringende water: het verrijken met meeuwenmest. Deze boost in nutriënten trekt allerlei kleine vissen en waterinsecten aan die door de futen gegeten worden. Het broeden midden in een kokmeeuwenkolonie voorziet dus in hogere overlevingskansen door een groter voedselaanbod en een lagere predatiekans. Niet verwonderlijk werden hier meerdere nesten en families met jongen aangetroffen.

Het interpreteren van de aantalsontwikkelingen voor watervogels wordt bemoeilijkt doordat er niet alleen nieuw broedbiotoop is bijgekomen binnen de vergeleken begrenzing als gevolg van beheeringrepen, maar ook daarbuiten door het vrijkomen van nieuwe natuur. Vastgestelde toenames geven een duidelijk beeld, maar afnames kunnen te relateren zijn aan lokale verplaatsingen welke lastiger te analyseren zijn. In veel gevallen stemmen de ontwikkelingen echter positief voor watervogels.

Weide- en akkervogels

De Deurnsche Peel is van oudsher geen weidevogelgebied en de weinige soorten die er voorkwamen deden dat in lage aantallen. Niet verwonderlijk namen de deze aantallen de afgelopen veertig jaar af. Sinds 2018 is het aantal Kieviten afgenomen van 14 territoria naar slechts twee en waar Tureluur zes jaar geleden nog twee territoria bezette, kon de soort niet langer als broedvogel worden vastgesteld. De soort werd tijdens het gehele voorjaar slechts drie keer waargenomen. Waarschijnlijk zijn de lokale omstandigheden ongunstig door een verschaald voedselaanbod in de graslanden. Het feit dat binnen de Natura 2000-begrenzing stevast slechts één territorium werd opgetekend sinds 1983 geeft al aan dat het nooit optimaal broedtoop geweest is.

In de natuurontwikkelingsgebieden langs de Snoertsebaan werden aan het begin van het broedseizoen nog verschillende paren Scholeksters en Grutto's ingevoerd. Met name de oevers en de dijken langs de plassen waren in trek als foerageer- en rustgebied. Grutto's werden al snel niet meer aangetroffen en zijn vermoedelijk doorgetrokken. Scholeksters vlogen aan het eind van het seizoen weer rond en hebben wellicht broedpogingen ondernomen in het aangrenzend agrarisch gebied. Binnen de peelgrenzen werd in 1983 het laatste territorium opgetekend (van Noorden 1989, van Dongen *et al.* 2019).

De enige weidevogel die overtuigend gebruik maakte van de Deurnsche Peel is de Wulp. Van origine kent de soort een wat afwijkend en ruimer voorkeursbiotoop en komt ze ook voor in duin- en heidegebieden, wat de aanwezigheid in de Peelregio verklaart. Op landelijke schaal is de soort sinds de jaren '80, als gevolg van habitatdegradatie en slechte broedresultaten door voedseltekort en predatie, de graslanden in het buitengebied ingedreven en grotendeels verdwenen uit heide- en hoogveengebieden. Deze ontwikkeling wordt goed zichtbaar wanneer naar de reeks binnen het Natura 2000-gebied gekeken wordt. In 1983 werden 12 wulpterritoria vastgesteld, in 1990 nog zeven, in 1998 nog vijf en in 2018 was de soort als broedvogel verdwenen.

Binnen het overlappend telgebied laten akkervogels gemengde ontwikkelingen zien. Zo is Veldleeuwerik vrijwel verdwenen van zes territoria in 2018 naar één in 2024. Deze soort zong wel luidkeels boven enkele kruidenrijke natuurontwikkelingsgraslanden, net als Gele Kwikstaart en Graspieper. Deze laatste soorten lijken recentelijk juist in aantal te zijn toegenomen. Deels zal dit het gevolg zijn van de gunstige, natte omstandigheden in het grasland en de weelde aan bloemen en insecten. Deels zou het ook te wijten kunnen zijn aan een verschuiving vanuit het omringende, sterk verschaalde agrarisch gebied. In de kruidenrijke graslanden werden eveneens zingende Kwartels aangetroffen. Ook de grasrijke natuurontwikkelingsgebieden blijken daarmee van grote waarde te zijn.

Vogels van natte heide, hoogveen, moeras en struweel

Het overgrote deel van de Deurnsche Peel bestaat uit vochtige heide, hoogveen en moeras (figuur 5). Niet verwonderlijk zijn broedvogels die aan deze habitats zijn gebonden in grote getalen aanwezig en zijn SNL-doelsoorten horende bij deze natuurtypen goed vertegenwoordigd (tabel 3). Niet alle soorten die hieronder worden geëvalueerd maken op dezelfde manier gebruik van het landschap. Het gros lijkt echter positief te reageren op de vernattingsmaatregelen en neemt in aantal toe. Een aantal soorten neemt daarentegen (verder) af, waarbij er ook andere factoren zullen meespelen.

Op 21 maart werd voor het eerst de kenmerkende zang van de Fitis ingevoerd. Vervolgens vond er geen bezoek meer plaats waarbij niet enkele tientallen zingende vogels werden opgetekend. Het hoogtepunt werd bereikt op 12 april toen er maar liefst 127 stippen werden gezet in het noordelijke deel van het onderzoeksgebied. Uiteindelijk stelde de autoclustering 673 territoria van Fitis vast, waarmee de soort veruit de meest algemene broedvogel was.

De broedbiotoop van de Fitis kent in het open peellandschap een grote overlap met dat van soorten als Blauwborst en Rietgors. In natte, moerassige terreindelen worden met name jonge opkomende berken gebruikt als zangposten. Als gevolg van de vernattingsmaatregelen nam het areaal aan geschikt broedbiotoop toe en daar lijken Blauwborst en Rietgors van te profiteren. Het is daarnaast niet uit te sluiten dat de natuurbrand deze soorten ook in de kaarten heeft gespeeld. De verbossing van het open landschap als gevolg van het uitgroeien van jonge opslag maakt het deze soorten lastig, wat in het verleden bij heeft gedragen aan de aantalsafnames van deze soorten. De natuurbrand heeft deze verbossing teruggedraaid en gezorgd voor een opener landschap.

Lokaal heeft dit ervoor gezorgd dat bosschages plaats hebben gemaakt voor nieuwe struweelgroei, met als gevolg dat ook een reeks struweelvogels in aantal toenemen. Zo bereikte Bosrietzanger het hoogste territoriumaantal sinds 1983 en veerde ook Spotvogel, Roodborsttapuit en Geelgors weer op na een periode van afname.

Noemenswaardig is de afname onder Grasmus en Zwartkop en de kleine afname van Tuinfluiter: alle drie soorten die op landelijk niveau al jaren toenemen. Wanneer echter gekeken wordt naar de verspreiding van deze soorten is te zien dat delen van de Deurnsche Peel afgelopen jaar zo nat waren, dat ze niet langer geschikt waren als broedbiotoop. In de centraal-gelegen terreindelen zijn beduidend minder stippen te zien dan in 2018.

Ook voor een soort als de Nachtzwaluw werd gespeculeerd dat de natte condities ervoor zouden zorgen dat de verspreiding van de territoria wat zou verschuiven omdat de grond in lagergelegen terreindelen te nat zou zijn. In het verspreidingsbeeld is echter weinig veranderd en zelfs op de met water omringde graspollen te midden van het veenmoeras in het Zinkske werd gebroed.

Bosvogels

De Deurnsche Peel staat niet bekend om haar bosbiotopen. Kenmerkend voor het gebied zijn wel de natte en droge berkenbossen. De ondergroei is vaak eenzijdig, waarbij deze afhankelijk van de locatie en bodem bestaat uit pijpenstrootje, braam of adelaarsvaren. Gemengde bospercelen en naaldbos zijn terug te vinden in de oostrand van de Peel in de vorm van het Grootvenbos, Pikkersbos, Eikentelgenbos en Broomeerbos. Ook deze bossen zijn inmiddels deels verruigd en dichtgegroeid. Tevens zijn door de leeftijd en de afwisseling van droge en natte jaren, aardig wat oudere bomen in verval geraakt of afgestorven. Met name in het Broomeerbos zijn veel naaldbomen gesneuveld op conto van de letterzetter.

Onder de spechten hebben enkele verschuivingen plaatsgevonden. Algemene soorten als Grote en Kleine Bonte Specht zijn licht afgenomen sinds 2018 en de schaarsere Zwarte en Groene Specht namen toe. Voor Grote Bonte Specht is de verspreiding in beide jaren nagenoeg identiek, maar zijn de dichtheden in 2024 wat lager. Opvallend is dat de aantallen in de Heitrakse Peel en het Zinkske gehalveerd zijn, wat doet vermoeden dat hier mogelijk sprake is van een waarnemerseffect. Beide gebieden zijn niet bepaald optimaal broedbiotoop voor Grote Bonte Specht, met slechts enkele plekken met geschikte nestbomen. De recente toename van Groene Specht van zes territoria naar 15 zal wellicht deels te danken zijn aan een verschil in interpretatie van de clustering. Bij deze soort met een behoorlijke actieradius is het vaststellen van uitsluitende waarnemingen lastig en ook bij de vertaalslag naar de clustering moeten deze waarnemingen beoordeeld worden, waardoor de aantallen van jaar tot jaar wel eens willen fluctueren. Er zijn echter ook landschappelijke veranderingen die gunstig uitpakten kunnen hebben voor de Groene Specht. De soort heeft namelijk een voorkeur voor randzones en bomen in het cultuurland om in te nestelen. Door de realisatie van de natuurontwikkelingsgebieden is de breedte van de randzones aan met name de westkant van het gebied flink groter geworden, wat heeft geresulteerd in een geredelijkere overgang naar het agrarisch gebied in plaats van een harde grens. Het is op deze plekken dat er territoria zijn bijgekomen, net als langs de graslandpercelen tegen de provinciegrens.

Noemenswaardig zijn de ontwikkelingen van Middelste Bonte Specht en Draaihals. Beide soorten kennen de afgelopen een jaren een periode van toename, waarbij de kolonisatie van de Middelste Bonte Specht vanuit het zuidoosten van het land al rond de eeuwwisseling inzette. In de historische reeks ontbreekt de soort voor de eeuwwisseling en werd in 2018 een eerste territorium vastgesteld. Zes jaar later staan er vier stippen binnen de vergeleken begrenzing en werden in totaal zes territoria vastgesteld, met name in de bosrijkere oostrand van de Peel waar legio eiken groeien. In deze regionen werden tevens twee territoria van Draaihals opgetekend op basis van waarnemingen met broedcode 2 (zingend/baltsend individu in broedbiotoop) binnen de datumgrenzen. Opvallend is dat één waarneming is ingevoerd op 12 mei en de andere op 15 mei, op zo'n drie kilometer afstand van elkaar en dat later geen vervolgwaarnemingen zijn gedaan. Conform de clustercriteria resulteert dit in twee territoria, maar de onderbouwing is mager. Draaihalzen verkiezen doorgaans halfopen biotopen zoals kapvlaktes en heides op zandgrond. Ze zijn sterk gebonden aan zandige plekken en heischrale vegetatie waar ze foerageren op mieren. Vergrassing van dit soort biotopen zorgt ervoor dat ze ongeschikt worden. De aanwezigheid van twee territoriale individuen in bosranden langs nat kruidenrijk grasland is dan ook opvallend.

Het areaal bosbiotoop is in de Deurnsche Peel niet groot. Toch is goed te zien dat hollenbroeders profiteren van het ouder worden van de bossen en de toename aan natuurlijke nestholtes. Naast een ruimer aanbod aan oude spechtenholen en een groter aandeel dood hout, heeft mogelijk ook de natuurbrand geresulteerd in verhoogde kansen. Een toename is vastgesteld voor soorten als Boomklever, Boomkruiper, Bonte en Grauwe Vliegenvanger. De eerste drie soorten zitten landelijk al jaren in de lift en lokaal gaat het ook goed met de Grauwe Vliegenvanger. Ten opzichte van 2018 nam de soort toe van 12 naar 21 territoria.

De Fluiter is verder in aantal afgenomen. In 1983 konden nog 16 territoria worden vastgesteld, in 2018 waren daar nog slechts twee van over en afgelopen voorjaar werd één territorium vastgesteld. Het aantalsverloop van Fluiter is in beginsel sterk variabel, maar in de Peel is duidelijk sprake van een negatieve trend. Omdat de Fluiter in de grond broedt is een niet te dichte bodemgroei onontbeerlijk en zijn condities ongunstig. De afgelopen jaren is de bodemvegetatie in het gebied aardig verruigd en dichtgegroeid met gras, varens en braam. Mogelijk hangt dit samen met het verdwijnen van de soort.

Het aftakelen van het naaldbos in het Broomeerbos heeft waarschijnlijk een direct effect op de broedvogelsoorten die hieraan gebonden zijn. Zowel Zwarte Mees als Goudhaan neemt in aantal af ten opzichte van 2018, waarbij de Zwarte Mees geheel uit het gebied verdwijnt. In 1983 werden vijf territoria vastgesteld, in 1990 en 1998 werd de soort jammer genoeg niet geteld en in 2018 werden nog twee territoria opgetekend. Afgelopen voorjaar werd de soort niet één keer aangetroffen. Ook de Goudhaan werd bij eerdere inventarisaties niet geteld omdat deze als “algemene soort” werd beschouwd. Het is echter te verwachten dat de dichtheden destijds hoger waren. Opvallend is dat er in 2024 voor het eerst een territorium van Kuifmees werd vastgesteld. Er is nog altijd naaldbosbiotoop aanwezig, dus een vestiging voor een dergelijke algemenere soort is goed mogelijk. De Matkop is doorgaans ook in naaldbos te vinden, maar maakt daarnaast gebruik van natte loofbossen. Deze aantallen van deze soort zijn meer dan gehalveerd sinds 1983 en ook de verspreiding is sterk veranderd. Veertig jaar geleden stonden namelijk zes territoriumstippen in het Broomeerbos, terwijl daar tegenwoordig geen Matkoppen meer voorkomen. De naaldbossen lijken dan ook niet langer van voldoende kwaliteit. Droge omstandigheden in de natte berkenbossen zullen daarnaast hebben bijgedragen aan de algehele afname van de soort.

Het is niet ondenkbaar dat ook de Wielewaal hieronder geleden heeft. De soort nam de afgelopen zes jaar met vijf territoria af, van 20 territoria in 2018 naar 15 in 2024. De aantallen waren veertig jaar geleden nog hoger, dus het lijkt erop dat het verdrogen van de Peel een rol zou kunnen spelen. In de Groote Peel werd in 2022 een vergelijkbare ontwikkeling vastgesteld (Hissel *et al.* 2022). Ook de trend van de Nachtegaal kent overeenkomsten en na een halvering van 32 naar 18 territoria in de periode 1983-1990, decimeerden de aantallen naar één territorium in 1998 en nul in 2018. De Nachtegaal foerageert op de grond en ervaart daardoor hinder wanneer de bossen sterk verruigen bij een lager waterpeil (Sovon 2018). De opleving in 2024 is mogelijk te relateren aan de hoge waterstand of het verdwijnen van ruigtevegetatie als gevolg van de natuurbrand. De ontwikkeling is alleszins positief. Aanvullende positieve ontwikkelingen werden vastgesteld onder de vinkachtigen. Zowel Appelvink als Goudvink en Putter namen in aantal toe.

Roofvogels

Roofvogels kennen de afgelopen zes jaar een relatief stabiele situatie en de aantallen veranderen niet sterk. Dat is enigszins verrassend gezien door de natuurbrand aardig wat nestbomen zijn verdwenen. Buizerd bezette in 2018 en 2024 een viertiental territoria. Wanneer naar de verspreiding gekeken wordt valt op dat vóór de brand meer stippen in het centrale deel van de Peel lagen en dat de soort nog meer naar de randzones van het gebied gestuwd is. Havik nam af van zeven territoria naar vijf. In vier gevallen kon een nest worden gevonden. Het vijfde nest bevond zich hoogstwaarschijnlijk in een ondergelopen bosperceel dat niet begaanbaar was. De afname is klein en mogelijk ook te relateren aan het verdwijnen van nestbomen, al was de soort ook afwezig in het Broomeerbos waar legio geschikte grove dennen, lariksen en douglassparren staan. Wellicht dat de soort, net als op veel andere plekken in Nederland, te kampen heeft met een verminderd prooiaanbod van onder andere Houtduif. Van Wespandief werden twee territoria vastgesteld. Beide op basis van een nestvondst. Deze soort kent een stabiele situatie in de Deurnsche Peel, met lichte fluctuaties tussen één of twee territoria per jaar (van Dongen *et al.* 2019). In 2012 werd een record van drie territoria vastgesteld. Uit onderzoek van Roofvogelwerkgroep de Peelhorst blijkt echter dat het broedsucces erg mager is, met geen tot slechts minimale aantallen jongen die uitvliegen. Predatie door Havik wordt als oorzaak genoemd en tegenwoordig kan de Oehoe aan het lijstje worden toegevoegd. Deze grote uil werd afgelopen voorjaar tweemaal gezien. Eén waarneming betrof een van de grond opvliegend individu midden in het Zinkske en de andere waarneming werd gedaan ten noorden van de Soeloop. Daarnaast werd de Oehoe mogelijk ook enkele keren gehoord. Dat betrof een reeks roepen op grote afstand, vanuit het Soomeerbos. Gerichte zoekpogingen resulteerde

hier niet in aanwijzingen voor een broedgeval en de losse waarnemingen voldeden niet aan de criteria om tot een territorium te komen.

Naast roofvogelsoorten die territoria bezette en broedpogingen ondernamen, werden soorten als Rode en Zwarte Wouw, Bruine, Grauwe en Blauwe Kiekendief en Zeearend foeragerend in de Deurnsche Peel aangetroffen. Dit indiceert het belang van de Peel als foerageergebied voor doortrekkers en overzomerende vogels. Voor een aantal soorten zal de aanwezigheid van de vele watervogels zorgen voor een ruim aanbod aan prooien. Van Bruine Kiekendief werden het hele voorjaar waarnemingen van een jagend vrouwtje ingevoerd. Waarnemingen van een paar, territoriaal gedrag of nestindicatieve waarnemingen bleven uit, waardoor er geen territorium werd vastgesteld. Mogelijk resulteren de vernattingsmaatregelen in een groei van het oppervlak aan rietvegetatie, waarna de soort zich ook als broedvogel gaat vestigen.

Vogels van bosranden en kapvlaktes

Waar sommige soorten negatieve gevolgen ervaren van de natuurbrand en degradatie van bospercelen, lijken andere soorten er juist van te profiteren. Zo nemen de aantallen van bosrandsoorten en soorten die gebruik maken van kapvlaktes toe.

Binnen de overlappende begrenzing nam Nachtzwaluw toe van 20 territoria in 2018, naar 24 in 2024. Het was pas in 1998 dat het eerste territorium werd vastgesteld, dus de soort kent in de Deurnsche Peel in beginsel al een stormachtig verloop dat vergelijkbaar is met de situatie in de Groote Peel (Hissel *et al.* 2022). Afgelopen voorjaar werden territoria vastgesteld in terreindelen waar de soort eerder nog niet aanwezig was, zoals bijvoorbeeld aan de Oude Peelstraat. Op deze locatie is recent opslag verwijderd en vond er begrenzing plaats met schapen, waardoor het landschap opener en de bodem schraler was. Dit heeft direct geresulteerd in kansen voor de Nachtzwaluw. Ook in regionen waar de natuurbrand de opslag van jonge berken in de kiem heeft gesmoord namen de aantallen toe.

Ook soorten als Gekraagde Roodstaart en Boompieper, die een voorkeur hebben voor bosranden en een open landschap met vliegdennen en berken, namen toe en bereikten de hoogste aantallen voor de periode 1983-2024. De Gekraagde Roodstaart nam met 14 territoria toe, van 71 territoria in 2018 naar 85 in 2024 en de Boompieper steeg van 155 territoria naar 217. Waarschijnlijk profiteren beide soorten van het opener en overzichtelijker worden van het lokale peellandschap.

Geelgors heeft hier mogelijk ook van geprofiteerd, al is de toename van 40 territoria in 2018 naar 48 in 2024 beperkt en niet voldoende om in de buurt te komen van de 69 stippen uit 1998. Het verdwijnen van jonge aanwas en het terugdringen van verbossing op de natte heide lijkt gunstig uit te pakken voor de soort. Toch blijft de winst beperkt, wat mogelijk verband heeft met de voedselschaarste in de winter in het omringende agrarisch gebied.

Natura 2000

Het Natura 2000-gebied 139 'Deurnsche Peel en Mariapeel' is in totaal 2734 hectare groot. Dit gebied is in 2009 aangewezen als speciale beschermingszone in het kader van de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn (PDN/2009-139; Staatscourant 2009, 13516). Voor de Vogelrichtlijn ging het om een wijzigingsbesluit, want de Mariapeel was in 1986 al aangewezen als speciale beschermingszone en de Deurnsche Peel al in 1992.

Binnen het Natura 2000-gebied zijn instandhoudingsdoelstellingen opgesteld voor vier kwalificerende broedvogelsoorten, dit zijn Nachtzwaluw, Dodaars, Blauwborst en Roodborsttapuit. Voor deze soorten is een minimaal aantal broedparen bepaald, welke dient als graadmeter (tabel 6). Het lokale beheer dient in functie te staan van (ten minste) het behoud van een voldoende groot, kwalitatief geschikt leefgebied voor deze minimale populatieomvang.

Tabel 6. Instandhoudingsdoelstellingen voor vier kwalificerende broedvogelsoorten onder de Vogelrichtlijn, met daarbij de territoriumaantallen uit 2018 en 2024, de afwijking ten opzichte van de doelstellingen en de recente aantalsontwikkelingen in de periode 2018-2024.

Soort	Doelstelling	Aantal 2018	Aantal 2024	Afwijking	Ontwikkeling
Nachtzwaluw	3	31	40	+37	+9
Dodaars	35	9	15	-20	+6
Blauwborst	350	106	249	-101	+143
Roodborsttapuit	120	74	103	-17	+29

Met de broedvogelkartering in de Deurnsche Peel is slechts een deel van het totale Natura 2000-gebied onderzocht. Het betreft 1496 hectare, wat neerkomt op 55%. Om deze reden is het niet mogelijk om uitspraken te doen over het al dan niet halen van de instandhoudingsdoelen. Ook het extrapoleren van de resultaten van 2024 naar het volledige gebied is niet mogelijk, omdat het daarbij niet enkel gaat om het totaal aantal hectares, maar ook om de relatieve aandelen van kwalitatief geschikt leefgebied. Pas wanneer Provincie Limburg in 2025 territoriumaantallen heeft bepaald in de Mariapeel kunnen de totalen worden opgemaakt en conclusies worden geformuleerd.

Wel kunnen de aantallen uit de Deurnsche Peel geëvalueerd worden. Tabel 6 toont dat enkel de Nachtzwaluw binnen de Deurnsche Peel de instandhoudingsdoelstelling haalt en daarbij 37 broedparen boven de gewenste drie paren uitkomt. De territoriumaantallen voor de resterende drie soorten zijn niet toereikend. Wel is te zien dat alle soorten in aantal zijn toegenomen sinds de kartering in 2018, waardoor de doelstelling binnen handbereik ligt en de lokale broedpopulaties zich positief hebben ontwikkeld.

Conclusie

Eén van de criteria om de waarde van een natuurgebied te kwantificeren is het aantal aanwezige broedvogelsoorten die in de Rode Lijst zijn opgenomen en diens territoriumaantallen. Binnen de grenzen van de Deurnsche Peel bezette maar liefst 24 Rode Lijst-soorten één of meerdere territoria, waarvan Zomertaling, Zomertortel, Draaihals, Kraanvogel, Watersnip en Grauwe Klauwier tot de meest bijzondere horen. Deze 24 soorten zorgde samen voor 469 territoria, wat correspondeert met bijna 10% van het totaal aantal vastgestelde territoria. Dat de Deurnsche Peel een grote waarde heeft als broedgebied voor kwetsbare vogelsoorten is dan ook een gegeven.

In 2024 vestigde Kraanvogel, Draaihals, Raaf en Snor zich voor het eerst als broedvogel in de Peel. Zwarte Mees en Tureluur verdwenen daarentegen. De Tureluur was wel nog in de Peel en in de randzone aanwezig, maar relevante waarnemingen die nodig zijn om tot territoria te komen bleven uit.

De recente ontwikkelingen van de vier Natura 2000-doelsoorten zijn positief, al moet volgend jaar blijken of de instandhoudingsdoelstellingen worden behaald.

Historische gegevens uit de periode 1982-2018 leveren een waardevolle inkijk in de ontwikkeling van de lokale Avifauna. Veel soorten volgen de landelijke trends, zowel op lange als korte termijn. Confronterend zijn de afnames van soorten als Koekoek, Zomertortel, Wulp, Kokmeeuw, Wielewaal, Zwarte Mees en de karakteristieke hoogveensoort Graspieper. Daartegenover staan de toenames van de Grauwe Gans, Nachtzwaluw, Aalscholver, Middelste Bonte Specht, Grauwe Klauwier, Grasmus, Boomklever, Vliegenvangers en vinkachtigen.

De oorzaken voor deze aantalsontwikkelingen zijn deels te vinden bij de landschappelijke veranderingen die de Deurnsche Peel tot een uiterst dynamisch natuurgebied maken. Extreem natte en droge periodes wisselden elkaar af en ook de grootste natuurbrand in de historie van Nederland heeft het landschap getekend. Maar daar waar deze natuurkrachten zorgen voor sterfte, zorgen ze ook voor nieuw leven. De lokale broedvogelbevolking weet hierop te anticiperen en in te spelen op nieuwe kansen.

6. Literatuur

- BOELE A., VERGEER J.W., VAN BRUGGEN J., GOFFIN B., KOFFIJBERG K., VAN OOSTVEEN C., SCHOPPERS J. & JANSSEN D. 2024. BROEDVOGELS VAN NEDERLAND IN 2023. SOVON-RAPPORT 2024/40. SOVON VOGELONDERZOEK NEDERLAND, NIJMEGEN.
- DONGEN VAN R., FOPPEN R., VAN NOORDEN B. & VOGEL R. 2019. BROEDVOGELINVENTARISATIE VERHEVEN PEEL 2018. SOVON-RAPPORT 2019/70. SOVON VOGELONDERZOEK NEDERLAND, NIJMEGEN EN PROVINCIE LIMBURG, MAASTRICHT.
- FOPPEN R., VOGEL R. & UBELS B. 2018. BROEDVOGELS VAN DE DEURNESE PEEL EN STARKRIET IN 2018. SOVON-RAPPORT 2018/57. SOVON VOGELONDERZOEK NEDERLAND, NIJMEGEN.
- HISSEL B., UBELS B. & FOPPEN R. 2022. BROEDVOGELS VAN DE GROOTE PEEL IN 2022. SOVON-RAPPORT 2022/98. SOVON VOGELONDERZOEK NEDERLAND, NIJMEGEN.
- HUSTINGS F., VAN DER COELEN J., VAN NOORDEN B., SCHOLS R. & VOSKAMP P. 2006. AVIFAUNA VAN LIMBURG. STICHTING NATUURPUBLICATIES, MAASTRICHT.
- VAN KLEUNEN A., FOPPEN R. & VAN TURNHOUT C. 2017. BASISRAPPORT VOOR DE RODE LIJST VOGELS 2016 VOLGENS NEDERLANDSE EN IUCN-CRITERIA. SOVON-RAPPORT 2017/34. SOVON VOGELONDERZOEK NEDERLAND, NIJMEGEN.
- MINISTERIE LNV, 1986. BESLUIT TOT AANWIJZING VAN VOGELRICHTLIJNGEBIEDEN, 29 OKTOBER 1986. DIRECTIE JURIDISCHE EN BEDRIJFSORGANISATORISCHE ZAKEN, DEN HAAG. BESLUITNR. J.4755.
- VAN NOORDEN B. 1989. DE VOGELS VAN DE DEURNESE PEEL, VERSPREIDING, BIOTOOPKEUZE EN BEHEER. RAPPORT 89-001. CONSULENTSCHAP NATUUR, MILIEU EN FAUNABEHEER IN NOORD-BRABANT. TILBURG.
- VAN SEGGELEN C. 1999. VOGELS VAN DE GROOTE PEEL. EEN EEUW AVIFAUNA IN EEN VERANDEREND HOOGVEENLANDSCHAP. STICHTING NATUURPUBLICATIES LIMBURG, MAASTRICHT.
- SIERDSEMA H. 1995. BROEDVOGELS EN BEHEER. HET GEBRUIK VAN BROEDVOGELGEGEVENS IN HET BEHEER VAN BOS- EN NATUURTERREINEN. SOVON-RAPPORT 1995/04. SOVON VOGELONDERZOEK NEDERLAND, NIJMEGEN.
- SOVON. 2018. VOGELATLAS VAN NEDERLAND. KOSMOS UITGEVERIJ, UTRECHT/ANTWERPEN.
- VEREIJKEN J. 1991. BROEDVOGELINVENTARISATIE DEURNESE PEEL 1990. BEEK DEN DONK.
- VEREIJKEN J. & VERBEETEN M. 2000. BROEDVOGELS VAN DE DEURNSCHE PEEL IN 1998. STAATSBOSBEHEER, ROERMOND.
- VERGEER J.W., BOELE A., VAN BRUGGEN J. & VAN TURNHOUT C. 2023. HANDLEIDING SOVON BROEDVOGELMONITORING: BROEDVOGEL MONITORING PROJECT EN KOLONIEVOGELS. SOVON VOGELONDERZOEK NEDERLAND, NIJMEGEN.

Bijlage. Soortkaarten - Broedvogels en Zoogdieren 2024

Uit deze PDF zijn de stippenkaarten verwijderd. Voor aanvullende gegevens kunt u contact opnemen met Sovon (info@sovon.nl)

In opdracht van:

Sovon Vogelonderzoek Nederland

Postbus 6521
6503 GA Nijmegen
Toernooiveld 1
6525 ED Nijmegen
T (024) 7 410 410

E info@sovon.nl
I www.sovon.nl

